

V 48947

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY
BEHAVIOR IN RESPECT FOR OTHERS OF WATWISESGARN
SCHOOL BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วัน เดือน ปี..... 28 ต.อ. 2548

เลขทะเบียน..... 00197593

เลขเรียกหนังสือ

81

321.51

5646.5

8ค1ข

ค.2

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พ.ศ. 2547

ISBN 974-373-422-8

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วิทยานิพนธ์ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดวิเศษการ

โดย นางธีรวรรณ ภูพิพัฒน์

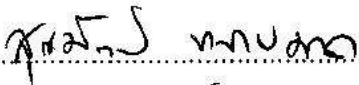
สาขา การบริหารการศึกษา

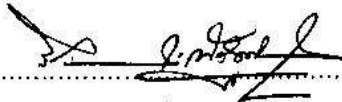
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระ	ประเสริฐศิลป์
กรรมการ	ดร.ทิวต์	มณีโชติ

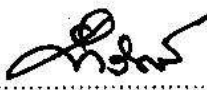
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

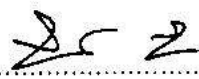

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.สรายุทธ์ เศรษฐขจร)

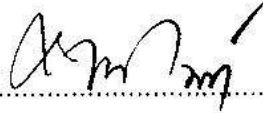
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระ ประเสริฐศิลป์)

..... กรรมการ
(ดร.ทิวต์ มณีโชติ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกรณ์ ลิ้มบริบูรณ์)

..... กรรมการและเลขานุการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณี เหมทานนท์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่ง จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ระประเสริฐศิลป์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และดร.ทิวต์ มณีโชติ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดตลอดมา จนทำให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องสมบูรณ์ทุกขั้นตอน จนสำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภรณ์ ลิ้มบริบูรณ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์มณีเหมทานนท์ ที่กรุณาเป็นกรรมการและเลขานุการในการสอบ พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานวิทยานิพนธ์ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ผู้สอนประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และอาจารย์พิเศษ 4 หน่วยงาน ผู้ใช้ครูที่ได้ให้ความรู้ด้านวิชาการ ตลอดจนแนวคิดในการปฏิบัติงาน และมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการ วรรณวิมล จริตธรรม ที่อนุญาตให้คณะครู นักเรียนโรงเรียนวัดดุสิตาราม เขตบางกอกน้อย ได้ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณผู้ช่วยผู้บริหาร และครู บุคลากรสนับสนุนการสอน และนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการทุกคน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์และร่วมมือในการดำเนินงานจนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณประโยชน์อันพึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบบูชาพระคุณบิดา - มารดา ผู้มีพระคุณทุกท่าน รวมทั้งพี่น้อง เพื่อน ๆ ผู้ร่วมศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา รุ่นปฏิรูป 1 ที่คอยเป็นกำลังใจให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ
กรุงเทพมหานคร

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY BEHAVIOR IN RESPECT
FOR OTHERS OF WATWISESGARN SCHOOL BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY

บทคัดย่อ

ของ

นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา

พ.ศ. 2547

ธีรวรรณ ภูพิพัฒน์. (2547). รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. คณะกรรมการควบคุม :
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิระ ประเสริฐศิลป์ ดร.ทิวดี มณีโชติ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมและ
ศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ
กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 และบุคลากรในโรงเรียน
วัดวิเศษการ สำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
1 – 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 388 คน บุคลากรในโรงเรียน จำนวน 33 คน เป็นการวิจัย
เชิงทดลองกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล มี 2 แบบ คือ แบบสังเกต
พฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนต่อรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูล
โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบที (t – test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย
การสร้างตระหนักให้กับผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรผู้สนับสนุนการสอน เห็นคุณค่า และเห็น
ความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม เห็นแบบอย่างจากบุคลากรในโรงเรียน
การสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติเป็นประจำ มีการเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ และ
ให้รางวัล

2. ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม
ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร บุคลากรส่วนใหญ่มีความ
เห็นด้วยกับรูปแบบที่นำมาใช้

3. หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน พบว่า
คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร มีคะแนนหลังการใช้รูปแบบพัฒนา
พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY BEHAVIOR IN RESPECT
FOR OTHERS OF WATWISESGARN SCHOOL BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY

AN ABSTRACT
BY
MISS THEERAWAN BHOOPIPAT

Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Master of Education program in Educational Administration
At Bansomdejchaopraya Rajabhat University
2004

THEERAWAN BHOOPIPAT. (2004). A MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' DEMOCRACY BEHAVIOR IN RESPECT FOR OTHERS OF WATWISESGARN SCHOOL BANGKOK METRO POLITANT AUTHORITY. GRADUATE SCHOOL, BANSOMDEJCHAOPRAYA RAJABHAT UNIVERSITY. ADVISORS : ASSISTANT PROFESSOR WIRA PRASERTSILP; DR. TIWAT MANEECHOTE

The objectives of this study were to establish a model for the development of students' democracy behavior in respect for others of Watwisegarn school Bangkok metro politant authority and to study results of the model application.

The population for this student consisted of 388 students in grade 1 – 6 of the Watwisegarn school, during the first semester, academic year 2002. One group pre - test and post – test experimental research design was used. Behavior recorded observation and a survey questionnaire asking the teachers' opinion toward the model were utilized to collect data which, in turn, analyzed by using percentage, mean, standard deviation and t – test.

Results of the study were as follows

1. A model for developing students' democracy behavior in respect for others was achieved. The model comprised the building up of an awareness of the importance of respect for others in the administrators, the teachers, the parents as well as the students; organizing both curricular and extra curricular activities for developing democracy unside and outside classroom; creating school climate and environment conducive to the promotion of the development of democracy behavior; and reinforcing of such behavior by giving rewards compliments as well as honor certificates.
2. The population and the samples agree with a model for the development of students' democracy behavior in respect for others of Watwisegarn school.
3. As a result of applying the developed model to the students, the results of the pre – test and the post – test of the students indicated that the post – test scores were statistically higher than those of the pre – test at a significant level of .01

สารบัญ

	หน้า
ประกาศคุณูปการ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข-ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง-จ
สารบัญ.....	ฉ-ช
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
สมมติฐานของการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	9
ความหมายหมายของประชาธิปไตย.....	9
หลักการประชาธิปไตย.....	12
คุณลักษณะพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย.....	14
การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	17
การสร้างความตระหนักแก่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง.....	19
ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน.....	21
การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	23
การเสริมแรง.....	30

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน	
โรงเรียนวัดวิเศษการ.....	31
การปรับพฤติกรรม.....	31
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura).....	34
ทฤษฎีการพิจารณาและส่งเสริมค่านิยม.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
งานวิจัยในประเทศ.....	38
งานวิจัยต่างประเทศ.....	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
แบบแผนการวิจัย.....	45
รูปแบบการวิจัย.....	46
ขั้นตอนการวิจัย.....	47
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
การสร้างเครื่องมือ.....	48
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม	
ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน.....	50
การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม	
ของนักเรียน.....	51
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม	
ประชาธิปไตยด้านคุณธรรม.....	52
การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม	
ของนักเรียน.....	52
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน.....	54
ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม.....	55
ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน.....	59
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	62
สรุปผลการวิจัย.....	63
อภิปรายผล.....	64
ข้อเสนอแนะ.....	69
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	69
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้.....	69
บรรณานุกรม.....	70
ภาคผนวก.....	75
รายนามผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	75
แบบสังเกตพฤติกรรม.....	80
แบบสอบถามความคิดเห็น.....	83
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	85

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนบุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการ.....	56
2	ร้อยละของบุคลากรที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ.....	57
3	จำนวนและร้อยละของนักเรียนตามระดับชั้นที่ใช้ในการศึกษาแบบการพัฒนา พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม.....	59
4	เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบ จำแนกเป็นรายชั้นและรวมทุกชั้น.....	60
5	เปรียบเทียบความแตกต่างของการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียน ระหว่างช่วงชั้นจำแนกเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน.....	61

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
2	การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน.....	25
3	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	50

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชน ท่านอัมราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนในสังคมประชาธิปไตยทุกคนมีความเสมอภาคกัน มีสิทธิและเสรีภาพในการพูด แสดงความคิดเห็น และการเสนอข่าวสารต่าง ๆ สังคมมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน เชื้ออาพรต่อกันและต่อสิ่งแวดล้อม มีการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ ภราดรภาพภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ดังที่ กอบกุล ดิษฐแย้ม (2543 : บทนำ) ให้ความสำคัญว่า "คุณค่าของประชาธิปไตยนอกเหนือจากการเอื้ออำนวยต่อวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ให้ความสำคัญนับถือซึ่งกันและกัน แล้วยังเป็นพลวัตกระตุ้นให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าอย่างเป็นธรรมและสันติ"

ประเทศไทยได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 มาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคมาตลอด ประชาชนส่วนใหญ่ยังเข้าใจหลักการประชาธิปไตยไม่ชัดเจน ดังที่ กอบกุล ดิษฐแย้ม (2543 : 2) ให้ความเห็นว่า "อุปสรรคการพัฒนาประชาธิปไตยเกิดจากระบบอภิสิทธิ์ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย เป็นตัวขัดขวางกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญที่สุด เพราะระบบอภิสิทธิ์ไม่เชื่อเรื่องความเสมอภาคด้านสิทธิของคน การศึกษาไทยที่ผ่านมาไม่กล้าสอนให้คนยอมรับนับถือความเสมอภาคด้านสิทธิของคนจึงสะท้อนออกมาถึงการเล่นพรรคเล่นพวก จ้องราษฎร์บังหลวง ซึ่งขัดต่อการพัฒนาสังคมประชาธิปไตย" ในปัจจุบันอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้สังคม เสรีประชาธิปไตยโดดเด่นขึ้น ประชาชนคนไทยตื่นตัวเรียกร้องสิทธิเสรีภาพและความเป็นธรรมจากรัฐอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงมีการปฏิรูปการเมืองการปกครอง โดยประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองอย่างกว้างขวาง ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สำนักงานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีได้ระดมความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประชาชนให้มีวัฒนธรรมทางการเมือง หรือมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย มุ่งพัฒนาประชาชนให้รู้จักการเสียสละ อดทน

อดกลั้น รู้จักการยอมรับความคิดเห็นและเคารพในความคิดเห็นของฝ่ายเสียงข้างมาก ส่งเสริมให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพกฎหมายบ้านเมือง เคารพกติกาและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัดอีกด้วย

ลาโรซ บัวศรี (2520 : 66 - 68) ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตประจำวันว่า หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกาย วาจา ไม่ก้าวร้าวในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบตลอดจนการใช้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล และให้แนวคิดคำว่า ประชาธิปไตยในแง่ของการศึกษาว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนยึดมั่นในค่านิยม สำนึกศีลธรรม และปัญญาธรรม โดยที่ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบ นับถือ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ใช้ปัญญาเป็นหลักและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการทำงาน ไม่หลงนับถือในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เสียหาย มีการสานงานช่วยกันแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทำให้ทุกคนเจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความก้าวหน้า

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เน้นการพัฒนาคนในชาติให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างมีระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทำประโยชน์ให้แก่สังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ได้กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านประชาธิปไตยซึ่งเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด โดยเน้นพฤติกรรมประชาธิปไตยตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรม 3 ด้านคือ

1. คารวธรรม หมายถึง การเคารพ ในสิทธิของผู้อื่น ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทัดเทียมกัน รู้จักให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจา และความคิด พฤติกรรมด้านคารวธรรมที่พึงปฏิบัติต่อกัน ได้แก่

1.1 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น คือ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และวิเคราะห์ความคิดเห็นว่าถูกต้องหรือไม่ เชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ไม่แสดงกิริยามารยาทที่ไม่เหมาะสมในขณะที่มีผู้แสดงความคิดเห็น เช่น ส่งเสียงดัง พุดแซงโดยไม่ได้รับอนุญาต ต้องฟังผู้ที่แสดงความคิดเห็น และคิดตามจนจบและไตร่ตรองให้รอบคอบ มีเหตุผล ว่าควรจะสนับสนุนหรือคัดค้าน ถ้าส่วนใหญ่ยอมรับเพื่อเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม แม้ไม่ตรงความคิดเห็นของตน ต้องยอมรับและปฏิบัติตาม และยอมให้ผู้อื่นวิพากวิจารณ์ผลงานของตน

1.2 เคารพในกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม คือ ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กฎระเบียบของห้องเรียน ของโรงเรียน ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎจรรยา เพื่อเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และนำมาซึ่งความสันติสุขในสังคม

1.3 เคารพในสิทธิของผู้อื่น คือ ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน รำคาญ ไม่หยิบของของผู้อื่นมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้สมบัติของผู้อื่นเสียหาย ไม่กลั่นแกล้งให้ผู้อื่นเจ็บกายหรืออับอาย ไม่ล่วงล้ำสถานที่ของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำลายหรือนำสาธารณสมบัติมาเป็นของตน รู้จักเข้าแถวรับบริการตามลำดับของผู้มีสิทธิก่อนหลัง

2. สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจเป็นหมู่คณะในการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย รู้จักประนีประนอม ช่วยเหลือกัน ไม่กลั่นแกล้ง ตีตึง หรือหลีกเลี่ยงปฏิบัติงานตามแผนที่ตกลงร่วมกันเพื่อความสำเร็จของงานร่วมกันตามเป้าหมายที่วางไว้

3. ปัญญาธรรม คือ รู้จักใช้ความคิด สติปัญญาในการทำงานให้เหตุผลในการแก้ปัญหา ไม่ใช้อารมณ์หรืออคติของตนรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยนำหลักวิชาที่ถูกต้องมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก ระดับประถมศึกษาเพราะวัยเด็ก มีความคิดบริสุทธิ์ สามารถรับรู้ ผิกลั่นอบรมได้ง่าย และนักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน สามารถนำไปเผยแพร่ให้บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง ชุมชน ซึ่งนักเรียนจะเป็นแบบอย่างที่ดี มีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ถูกต้องย่อมเป็นพื้นฐานที่จะช่วยพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ เป็นการส่งเสริมคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หมายถึง เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกในสิทธิ เสรีภาพและบทบาทหน้าที่พลเมืองดี รู้หลักการพื้นฐานประชาธิปไตย เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงออก การยอมรับผู้อื่น รู้จักควบคุมดูแลตนเอง มีเหตุผลและเคารพต่อกฎเกณฑ์ระเบียบสังคม เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าว ประชาชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ด้วยการศึกษาศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เห็นความสำคัญเพื่อให้บุคคลในชาติมีความเป็นประชาธิปไตย จึงได้บรรจุแนวคิดประชาธิปไตยไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพื่อสร้างคนในชาติให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รู้จักขั้นตอนในการคิดแก้ปัญหาโดยกำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย หมวด "ชีวิตที่สงบสุข" ให้นักเรียนมีอิสระในการคิดของคนอื่น และในหมวด "สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ" ระบุให้นักเรียนเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยโรงเรียนจัดบรรยากาศทั้งในและนอกห้องเรียน กระตุ้น ยั่วยุให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนเคารพสิทธิผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน เมื่อเรียนจบระดับประถมศึกษาแล้ว สามารถนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิต

ประจำวันจนเกิดเป็นนิสัยหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นประชาธิปไตยที่ดีของประเทศ (สมชัย วุฑฒิปรีชา 2531 : คำนำ)

โรงเรียนวัดวิเศษการ เขตบางกอกน้อย ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีการบริหารงานด้านกิจกรรมนักเรียน โดยมีโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ยังบกพร่องอยู่มาก โดยเฉพาะด้านคารวธรรมจะพบได้จากนักเรียนส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น ทำตามใจตนเองไม่เกรงใจผู้อื่น ขอบว้างขึ้นลงบันไดโดยไม่เดินชิดขวา เล่นขวางทางเดิน เล่นและคุ้ยส่งเสียงดังในขณะที่ผู้อื่นต้องการความสงบ ไม่เข้าแถวรับส่งงาน หรือรับบริการซื้อของจากร้านค้า หรือรับถาดอาหารตามลำดับก่อน – หลัง ขอบหยิบของผู้อื่นมาใช้โดยไม่ขออนุญาต ขอบคุยกันหรือเล่นกันในห้องเรียน และห้องประชุมในขณะที่ครูบรรยาย ไม่ให้เกียรติผู้อื่น เช่น ล้อเลียนเพื่อนที่มีปมด้อย ทำลายสาธารณสมบัติ เช่น ชีตเขียนตามฝาผนัง บนโต๊ะเรียน และนั่งโยกโต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้น เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานที่ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียนวัดวิเศษการ จึงมีความสนใจที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน และนำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในโรงเรียนเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนจากอัตตาธิปไตยเป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะด้านคารวธรรม เพื่อให้นักเรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม
ประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของ
นักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสถาบันจึงจำกัดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่การศึกษา ได้แก่ โรงเรียนวัดวิเศษการ ถนนพรานนก แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

2. ระยะเวลาที่ศึกษา ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

3. ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 บุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 388 คน และบุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการ ปีการศึกษา 2545 จำนวน 33 คน

4. เนื้อหาที่ศึกษา เฉพาะพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพกฎระเบียบของสังคม และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

5. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

5.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านคารวธรรม

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

5.2.1 พฤติกรรมด้านคารวธรรมของนักเรียน ประกอบด้วย การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพในกฎเกณฑ์ของสังคม และการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

5.2.2 ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยไว้ ดังนี้

ข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นความคิดเห็นและการสังเกตของครูผู้สอนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร เท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการพัฒนา หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ด้วยความเต็มใจ

2. พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของนักเรียนทางด้านคารวธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม ซึ่งครูผู้สอนสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน

2.1 คารวธรรม หมายถึง การเคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักเกรงใจ และให้เกียรติผู้อื่น

2.2 สามัคคีธรรม หมายถึง การร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจทำงานเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม

2.3 ปัญญาธรรม หมายถึง การใช้เหตุผลในการทำงานและตัดสินใจปัญหาาร่วมกันโดยไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ

3. พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของนักเรียนใน 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม หมายถึง การยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ปฏิบัติตามกฎหมายของห้องเรียนและโรงเรียน

3.2 ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น หมายถึง ความเกรงใจ ให้เกียรติผู้อื่น และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3.3 ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล

4. ช่วงชั้นการศึกษา หมายถึง การแบ่งช่วงชั้นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีอยู่ 2 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3) ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6)

5. ความคิดเห็นต่อรูปแบบ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน

6. บุคลากรในโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และบุคลากรผู้สนับสนุนการสอนของโรงเรียนวัดวิเศษการ

7. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน

8. บุคลากรสนับสนุนการสอน หมายถึง คนเลี้ยงเด็กระดับชั้นอนุบาล

สมมติฐานของการวิจัย

1. คะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งโดยรวมทุกด้านและแยกเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ การเคารพกฎระเบียบของสังคม การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
2. คะแนนพัฒนาการพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา โดยรูปแบบที่สร้างขึ้นระหว่างระดับช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1 – ป. 3) กับระดับช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4 - ป. 6) แตกต่างกัน ช่วงชั้นที่ 2 สูงกว่าช่วงชั้นที่ 1

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. โรงเรียนได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม เพื่อนำไปใช้เสริมสร้างพฤติกรรมของนักเรียนให้มีคุณธรรมมากขึ้น
2. บุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหาร ครู และนักเรียนจะแสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิต
3. เป็นการสร้างพื้นฐานด้านจิตใจประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งขึ้น
4. เพื่อจะได้นำรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมไปประยุกต์ใช้เสริมสร้างพฤติกรรม ด้านสามัคคีธรรม และปัญญาธรรมต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน และนำมาสร้างเป็นรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

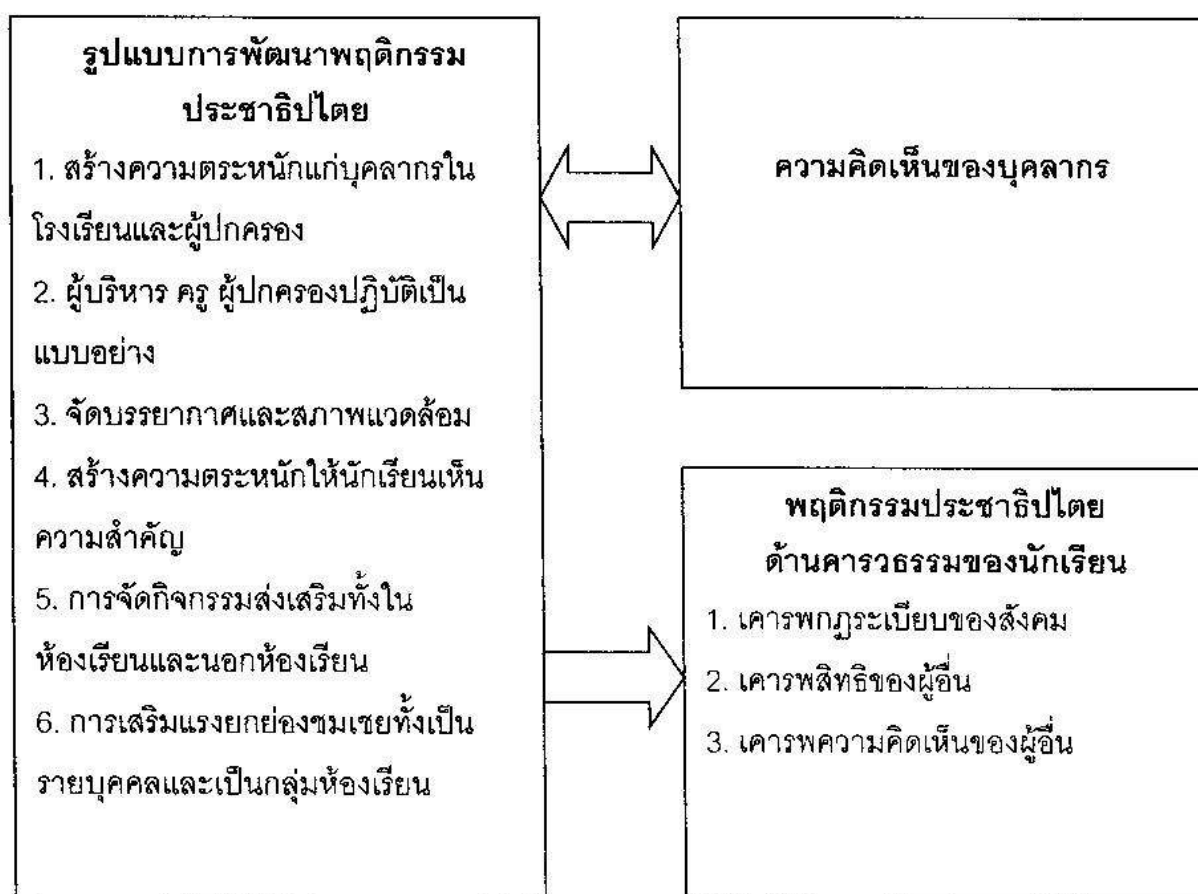
1. สร้างความตระหนักให้บุคลากรในโรงเรียนและผู้ปกครอง เห็นปัญหาของพฤติกรรมอัตตาธิปไตย และเห็นความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่ส่งผลต่อสันติสุขในสังคม เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วยความเต็มใจ
2. การประพฤติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้แก่นักเรียนเพื่อจูงใจให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตาม
3. การสร้างความตระหนักให้นักเรียน เห็นความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม และเห็น ปัญหาของการไม่มีคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ

4. การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

6. การเสริมแรงหรือการใช้แรงเสริมให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นประจำ เป็นการสร้างกำลังใจแก่ผู้กระทำและกระตุ้นให้ผู้อื่นทำตาม โดยการเสริมแรงนักเรียน ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มห้องเรียน ด้วยการยกย่องชมเชย การให้รางวัลเป็นเกียรติบัตรหรือประกาศเกียรติคุณ

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบดังกล่าว มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย
ด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจการปฏิบัติตนแบบประชาธิปไตย ต้องมีการศึกษาฝึกฝนตนเองให้มีจิตสำนึกและรักประชาธิปไตย รู้จักบทบาทหน้าที่พลเมืองที่ดี มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ ในหน้าที่ เคารพในสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ เห็นคุณค่าของผู้อื่น ให้เกียรติและยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น สำนึกในการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น มีวินัยปฏิบัติได้ตามข้อตกลงตาม กฎเกณฑ์ระเบียบของสังคมและปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอเกี่ยวกับ แนวความคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” มีต้นกำเนิดมาจากภาษากรีก ความหมายดั้งเดิม หมายถึง “การปกครองโดยชนหมู่มาก” หรือ “การปกครองโดยหมู่ชน” ส่วนความหมายคำว่าประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นมาภายหลัง หมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติและหลักการ บางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2542 : 9)

คำว่า ประชาธิปไตย มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ต่างกัน ในลักษณะรูปแบบการปกครอง และแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ระเบียบข้อบังคับเดียวกัน เช่น

1. ความหมายจากสารานุกรมฉบับต่าง ๆ กอบกุล ดิษฐแย้ม ได้สรุปความหมายจากสารานุกรม ดังนี้ (กอบกุล ดิษฐแย้ม 2543 : 9 - 10)

1.1 สารานุกรมโลก ประชาธิปไตย เป็นข้อความที่อธิบายถึง 2 สิ่ง คือ ระบบการเมือง การปกครองและระบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในด้านการเมืองการปกครอง ประชาธิปไตย คือ สิทธิมนุษยชนในการตัดสินใจกำหนดโชคชะตาของตนเอง ส่วนวิถีการดำเนินชีวิตประชาธิปไตย คือ เป้าหมายการพัฒนาชีวิตของแต่ละบุคคลตามความสามารถเท่าที่จะทำได้

1.2 สารานุกรมของอเมริกา คำว่า ประชาธิปไตย มีหลายความหมายในปัจจุบัน หมายถึง การมีอำนาจปกครองสูงสุดเป็นของประชาชน

1.3 สารานุกรมของอังกฤษ ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยรัฐบาลรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานจากแนวความคิดในการปกครองตนเองของประชาชน และในปัจจุบันเป็นสถาบันที่เป็นผู้แทนจากการเลือกตั้งโดยเสรีประชาชน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลความทุกข์สุขของประชาชนหรือเป็นวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการในความเสมอภาคกันของแต่ละบุคคล และหลักการเสมอภาคกันในด้านสิทธิที่ดัดเทียมกันในการดำรงชีวิตของบุคคล ซึ่งนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

1.4 ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 495) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตย คือการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่

สรุปความหมายประชาธิปไตยตามสารานุกรมต่าง ๆ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายเป็น 2 นัย คือ ความหมายที่เกี่ยวกับอำนาจการเมือง การปกครองที่มาจากประชาชน และความหมายที่เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ยึดในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่ดัดเทียมกัน

2. ความหมายตามที่บุคคลสำคัญให้ไว้

2.1 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช มีพระราชดำรัสให้ความหมายของประชาธิปไตย ตามที่อัญเชิญมา ดังนี้

“หัวใจของประชาธิปไตย อธิบายว่า คนเรามีสิทธิเสรีภาพแต่ถ้าใช้สิทธิเสรีภาพของแต่ละคนเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ เชื่อว่าจะต้องไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วย คนเรามีสิทธิเสรีภาพเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ต้องมีพอสมควร เสรีภาพต้องมีจำกัด จะว่าไม่จำกัดไม่ได้ในสังคม และในประเทศเสรีภาพของแต่ละคนจะต้องจำกัดด้วยเสรีภาพของผู้อื่นจึงเห็นว่า “พอสมควร” เป็นสิ่งสำคัญ” (อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2538 : 1)

2.2 จอห์น ดิวอี้ (John Dewey อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2538 : 32) เน้นไปที่การมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันจึงให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยไม่หมายถึง ระบบการปกครองอย่างเดียว แต่รวมไปถึงการดำรงชีวิตร่วมกันด้วย คือ การตรวจสอบความต้องการของประชาชน และให้ในสิ่งที่ประชาชนต้องการหรือยัง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมด้วย เช่น การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย สวัสดิการสังคม สงเคราะห์ หรือการควบคุมสังคมด้านอื่น ๆ โดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม จะทำให้ความต้องการของเขาได้ตอบสนองโดยอาศัยหลักสองประการ คือ การมีสิทธิและหน้าที่ในสังคมและที่ปัจเจกชนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน

2.3 สาโรช บัวศรี (2520 : 66) ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3 สถานะ เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย

2.3.1 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ หมายถึง การมีศรัทธา และความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผลและความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพ และเสรีภาพ ของมนุษย์

2.3.2 ประชาธิปไตยในฐานะระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบ การปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่มาจากอำนาจประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนและประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดวาระถือเป็นการปกครองของประชาชนโดยอาศัยประชาชนและเพื่อประชาชน

2.3.3 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ไม่ก้าวล่วงในสิทธิของผู้อื่น ร่วมกันรับผิดชอบ และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ใช้สติปัญญาแก้ปัญหา ใช้สิทธิของตนเองอย่างสมบูรณ์ภายในขอบเขตของกฎหมาย กติกาของสังคม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลโดยสังคมประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ 3 ลักษณะ คือ

2.3.3.1 มีคารวธรรม หมายถึง การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งการแสดงออกทางกายและการพูดจา การเคารพความคิดของทุกคนไม่ล่วงเกินผู้อื่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น ให้ยับยั้งหรือบาดเจ็บ การโกรธเป็นการไม่เคารพซึ่งกันและกัน ยึดหลักประชาธิปไตย

2.3.3.2 มีสามัคคีธรรม หมายถึง การแบ่งปัน ร่วมมือประสานงานกัน รับอาสาทำงานที่ตนมีความสามารถ ไม่หลีกเลี่ยง ไม่กลั่นแกล้ง ทุกคนให้ความร่วมมือ ทำงานตามแผนและข้อตกลงที่วางไว้ให้สำเร็จ

2.3.3.3 มีปัญญาธรรม หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในทางปัญญา มีเหตุผล มีการค้นคว้าหาความรู้ แล้วนำมาใช้ทำงาน

2.4 สุขุม นวลสกุล และคณะ (2523 : 4 - 5) ได้ให้ทัศนะเรื่องประชาธิปไตยไว้ 3 แบบ สรุปได้ดังนี้

2.4.1 ประชาธิปไตยที่เป็นอุดมการณ์ ยึดหลักสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลในรัฐ อำนาจอธิรัฐจะก้าวล่วงถึงเหล่านี้อย่างบุคคลมิได้

2.4.2 ประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบการปกครอง อาศัยหลักการปกครองโดยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุด

2.4.3 ประชาธิปไตยในรูปแบบวิถีชีวิตเป็นการดำเนินชีวิตโดยเคารพเหตุผล รู้จักประนีประนอม มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

สรุปความหมายของประชาธิปไตยที่นักการศึกษา นักรัฐศาสตร์ และท่านผู้รู้ทั้งหลายได้กล่าวมานั้น ประชาธิปไตยแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ

อุดมการณ์ ประชาธิปไตยในฐานะเป็นระบบการเมือง การปกครอง และประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวันจะเห็นได้ว่าประชาธิปไตยมุ่งเน้นวิถีชีวิตในด้านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายปกครองบ้านเมือง ด้านสังคม เศรษฐกิจให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคทัดเทียมกัน ในด้านวัฒนธรรมมีการยอมรับนับถือศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ สร้างค่านิยมและแบบแผน เคารพกฎระเบียบของสังคม มีความรับผิดชอบ มีเหตุผล ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา ประสานสามัคคี เข้าใจและเห็นความสำคัญเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดำรงชีวิตในลักษณะการยอมรับความสำคัญของสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ดังนั้นจึงมุ่งเน้นวิถีชีวิตทุกด้านที่กล่าวมานี้จะต้องมีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันจึงจะได้เป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หลักการประชาธิปไตย

แนวคิดของหลักการประชาธิปไตย มีรากฐานมาจากความเชื่อของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความมีเหตุผล มีเสรีภาพและความทัดเทียมเสมอภาค นำมาใช้ปกครองประชาชนเพื่อให้สังคมสอดคล้องกับธรรมชาติ ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน กอบกุล ดิษฐแย้ม 2543 : 12) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยมีฐานอยู่ที่การเคารพความเป็นมนุษย์ของทุกคน ทุกคนมีคุณค่า มีอิสรภาพ มีศักยภาพในการเรียนรู้ มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ให้ความร่วมมือในการพัฒนาสังคมให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์สุขต่อทุกคน สมบูรณ์ สุขสำราญ (อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2538 : 102) มีความเห็นว่า รากฐานสำคัญของแนวคิดหลักการประชาธิปไตย มีดังนี้

1. มนุษย์มีเหตุผลสามารถทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้ มีสติปัญญาและศรัทธาในความเป็นมนุษย์ด้วยกัน
2. มีความเชื่อในอิสระและเสรีภาพของมนุษย์
3. ยอมรับในความทัดเทียมกัน
4. อำนาจอสูงสุดในการปกครองอยู่ที่ปวงชน
5. ความชอบธรรมในการปกครองประเทศต้องมาจากความยินยอมของประชาชน
6. ประชาชนมีสิทธิคัดค้าน และลบล้างรัฐบาลที่ไม่ชอบธรรม

แนวคิดของ วิลเฮล์ม โฟธิแทน (2524 : 101) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยเชื่อในความสามารถของมนุษย์ในการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถของตนได้ไม่จำกัด ตราบใดที่ไม่ละเมิดผู้อื่น เป็นการแสดงออกซึ่งความสามารถอันเป็นประโยชน์ได้รับการยกย่องชมเชยในสังคม หรือได้รับรางวัลอันเหมาะสมกับคุณค่าที่เขาได้

แสดงออก

แนวคิดของลัทธิ จีรวะดิน (อ้างถึงใน มติชน 10 กุมภาพันธ์ 2539 : 6) อธิบายว่า รากฐานสำคัญของระบบประชาธิปไตย ขึ้นอยู่กับการสร้างค่านิยม เพื่อพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ค่านิยมความเชื่อมี 5 ประการคือ

1. มีความศรัทธาในมนุษย์ มองว่ามนุษย์สามารถใช้เหตุผลในการพูดต่อรองกันได้ ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือใช้อำนาจด้วยกำลัง

2. มีความคิดในเรื่องความเสมอภาค ทุกคนเกิดมามีความทัดเทียมกัน แต่จะต่างกันด้วยเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะเศรษฐกิจ โดยมีสิทธิออกเสียงเลือกผู้แทนราษฎรได้คนละหนึ่งเสียง

3. เชื่อในความเป็นตัวของตัวเองจากการคิดใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล และมั่นใจว่าถูกต้อง หลักของการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนและสิทธิของผู้อื่นตามกฎหมายบัญญัติ มีความอดทนอดกลั้นต่อความความคิดที่แตกต่าง หรือการกระทำที่ผิดปกติของสังคมที่ไม่ขัดต่อศีลธรรม และกฎหมายของบ้านเมืองไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

4. เคารพในหลักการเสียงข้างมาก เมื่อมีการขัดแย้งเกิดขึ้นให้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน แต่ต้องเคารพเสียงข้างน้อยด้วย

จีระ ประเสริฐศิลป์ (2546 : 69 – 70) มีความเห็นว่า พื้นฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ที่ความมี “จิตใจประชาธิปไตย” ของประชาชน คนที่มีจิตใจประชาธิปไตยจะเป็นคนที่ให้ความสำคัญแก่คนทุกคน ในฐานะที่ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยทัดเทียมกัน ผู้มีจิตใจประชาธิปไตยจะมีคุณธรรม 3 ประการ คือ คารวธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม

1. คารวธรรม หมายถึง การเคารพในสิทธิของผู้อื่น ในฐานะที่ทุกคนมีความเสมอภาคในความเป็นคนทัดเทียมกัน แต่ละคนจึงมีเสรีภาพภายในขอบเขตของการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น มีความเกรงใจ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน หากทำสิ่งใดที่ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น จะขออภัยก่อนที่จะทำสิ่งนั้น

2. ปัญญาธรรม หมายถึง การกระทำที่ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง โดยยึดหลักการและเหตุผล เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม มากกว่าการใช้อารมณ์และความลำเอียงด้วยอคติต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง

3. สามัคคีธรรม หมายถึง การให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิดในการทำงานร่วมกัน โดยให้ความสำคัญแก่ทุกคน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จสูงสุดต่อส่วนรวม โดยไม่หลีกเลี่ยง เกีย่งงาน หรือเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น

จากความคิดเห็นที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดที่เป็นรากฐานประชาธิปไตย มาจากความเชื่อของมนุษย์ ซึ่งมีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผล มองมนุษย์ในแง่ดี สามารถทำงาน และอยู่ร่วมกัน

อย่างสงบสุข โดยมีจิตสำนึกในสิทธิหน้าที่ซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบ ยอมรับและเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกันด้วยความเป็นธรรม

คุณลักษณะพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย

คุณลักษณะพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยที่จะนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิต หรืออาจเป็นบุคลิกภาพตามความคิดที่บุคคลนำหลักประชาธิปไตยมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ 3 ประการ ประการแรก คือ การเคารพในสิทธิหน้าที่ เสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิดและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นและการกระทำที่ไม่ล่วงเกินผู้อื่น ประการที่สอง คือ มีการแบ่งปันและประสานงานกัน ให้ความร่วมมือในการทำงานตามความสามารถและความคิดของส่วนรวม ประการที่สาม คือ มีความเชื่อมั่นในวิถีทางแห่งปัญญา ทำงานเพื่อกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบและใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ถ้าเปรียบเทียบกับหลักธรรมของศาสนาพุทธ พฤติกรรมประชาธิปไตย คือ การแสดงพฤติกรรมทางด้านคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

เพนนอค (Pennock 1979 : 236 - 255) สรุปคุณลักษณะของบุคคลที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

1. ความมีเหตุผล
 2. การเคารพซึ่งกันและกัน
 - 2.1 การเคารพความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพความสามารถ
 3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียงประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
 4. การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐ โดยไม่จำเป็น
- ลักษณะที่แสดงถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสรุปได้ดังนี้ (กรมวิชาการ 2525 : 14 - 28 อ้างถึงใน ศิริศักดิ์ ไหมคำม 2543 : 28)

1. มีเหตุผลด้านความคิด เคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นบนพื้นฐานความจริง ยอมเปลี่ยนทัศนะเดิมไปสู่ทัศนะใหม่ที่มีเหตุผลถูกต้องกว่าและดีกว่า มีใจอดทนในการใช้เหตุผล แก้ปัญหาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดี
2. เคารพซึ่งกันและกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม แม้ไม่ทัดเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม แต่ทัดเทียมกันด้านจิตใจและความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน ทุกคนหามาได้โดยสุจริต ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพความสามารถของกันและกัน

ประสานความสามารถกันเพื่อทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สิ่งที่ยังไม่ชัดเจนจะต้องพิจารณาให้เข้าใจตรงกัน ให้ความเสมอภาคแก่บุคคลที่ดัดเทียมกัน และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด

3. ตกลงกันด้วยการอภิปราย ยินยอม และอดกลั้นในทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อยุติที่ถูกต้อง โดยอภิปราย ถกเถียง แสดงเหตุผล แก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลและการตกลงโดยสันติวิธี

4. การมีระเบียบวินัย เป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง สำนึกในขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร ทั้งด้านการเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมาย และจริยธรรมไม่ใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขต ซึ่งเป็นการก้าวก่ายสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

5. มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีรักษาสถาบันสมบัติ เสียภาษีอากร เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเท่าที่เวลาและโอกาสอำนวย ปฏิบัติตามนโยบายของชาติ ไม่ละเมิดกฎหมาย สำนึกและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ยอมรับให้มีการแข่งขันโดยเสรี สนใจในสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การมีส่วนร่วมในการปกครอง การเลือกตั้ง การปฏิบัติงานของรัฐบาล รัฐสภา รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

อีเมนส์ไตร์ (Emenstiene อ้างถึงใน อมร รักษาสัตย์ 2539 : 43 - 44) มีความเห็นว่า "ประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีลักษณะสำคัญ คือ ยึดหลักประสบการณ์ที่สมเหตุสมผล (Rational Empiricism) คือ ประชาชนมีความเคารพเชื่อมั่นในเหตุผลและนำหลักเหตุผลไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของวัตถุและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และเชื่อว่าความรู้ทั้งหลายได้มาจากประสบการณ์ ดังนั้นความจริงในชั่วขณะหนึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ เมื่อมีประสบการณ์และความรู้มากขึ้น การที่นับถือเหตุผลที่มีพื้นฐานเป็นจริง จะยอมรับได้ว่าความคิดเห็นของตนมิใช่จะถูกหมดเสมอไป เหมือนนักวิทยาศาสตร์ยอมรับผลการพิสูจน์ที่ดีที่สุดตามทฤษฎีหรือสมมุติฐาน และมีได้ทำลายหรือลบล้างทำลายผู้อื่น ดังนั้นวิญญาณของนักประชาธิปไตยจะต้องเป็นวิญญาณของผู้เคารพเหตุผลและความจริง ยอมอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างจากของตน ซึ่งเป็นหลักและวิถีทางที่สำคัญของประชาธิปไตย"

วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2524 : 166 - 171) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

1. ความมีเหตุผลหรือการกระทำที่มีเหตุผล หมายถึง นักประชาธิปไตย ดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลบนข้อเท็จจริง และสอดคล้องตามจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของมนุษย์

2. เคารพซึ่งกันและกัน นักประชาธิปไตย มีความเห็นว่ามีเกียรติและศักดิ์ศรี แต่ละคนมีความสำคัญในสังคมที่จะสร้างหรือทำลายได้ตามพฤติกรรม แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีการยอมรับซึ่งกันและกัน แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีพื้นฐานในความต้องการ และความรู้สึกนึกคิดในรูปแบบเดียวกัน โดยมีความต้องการทางกาย เช่น หิว กระหาย ถ้าย สืบพันธุ์ ความสะดวกสบายในความเป็นอยู่ เป็นต้น มีความต้องการทางจิตใจ คือ ความอบอุ่น ความมั่นคงทางใจและชีวิต ต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ไม่ประสงค์จะดูหมิ่นเหยียดหยามหรือถูกเอาเปรียบ การเคารพซึ่งกันและกันในความเป็นมนุษย์แบบวิถีชีวิตประชาธิปไตย คือ มองเห็นคนอื่นเป็นมนุษย์เหมือนกันกับตนเอง ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่ถือยศถือศักดิ์ ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพทางการเมืองทางเศรษฐกิจ หรือทางชาติตระกูล สามารถพูดคุยคบค้าสมาคมกันได้ เช่น คนที่เลื่อมกัน อย่างคำพูดที่ว่า "มองเห็นคนเป็นคนนั้นแหละคน มองไม่เห็นคนเป็นคนไหนคนไหน" แสดงถึงการยอมรับซึ่งกันและกันของมนุษย์

2.2 การเคารพในความสามารถของกันและกัน นักประชาธิปไตยเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถและความสามารถแตกต่างกัน ความสามารถที่ตนมีอยู่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมอย่างเต็มที่ ไม่ใช่ใช้ความสามารถในทางทุจริต เบียดบัง หรือละเมิดสิทธิผู้อื่น ควรรวมพลังความสามารถเพื่อประโยชน์ส่วนรวมตามวิถีประชาธิปไตย มีการยกย่องชื่นชมยินดีจากสังคมเพื่อทุกคนจะได้แข่งขันกันทำความดี ความสามารถของแต่ละบุคคลจะได้นำมาทำประโยชน์แก่สังคมเต็มที่ส่งผลให้ประเทศชาติรุ่งเรือง สมาชิกทุกคนของสังคมได้รับความเจริญรุ่งเรืองเสมอกัน

3. การตกลงใจกันด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มนุษย์มีความคิดที่เป็นอิสระ มีสติปัญญาที่จะคิดร่วมกันและคิดเพื่อตนเอง ในการตกลงของกลุ่มแบบประชาธิปไตยต้องร่วมกันตัดสินใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่จะต้องตัดสินใจ มีการถกเถียงเป็นการหักล้างกันด้วยความสมเหตุสมผลและเป็นไปอย่างสันติ ไม่เอาแต่ใจตนเองหรือกลุ่มของตนฝ่ายเดียว ต้องรับฟังการตัดสินใจจากเสียงข้างมาก หลักการตกลงด้วยความยินยอมถือหลักความสมัครใจของผู้ยินยอม หรือไม่ขัดต่ออุดมการณ์อันเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของประชาธิปไตย

จากเอกสารที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นความสำคัญระหว่างบุคคลในสังคมประชาธิปไตยต้องยึดหลักเหตุผล มีวินัย มีความอดทน เสียสละ มีความรับผิดชอบ มีการเคารพซึ่งกันและกัน สามารถมุ่งไปสู่ความเป็นพี่น้อง (Brotherhood) หรือภราดรภาพ (Fraternity) เมื่อคนในสังคมต่างเคารพซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน เอาใจเขามาใส่ใจเรา จะเกิดความรักใคร่ผูกพัน แบบญาติสนิทมิตรรัก ย่อมทำให้เกิดความร่วมมือช่วยกันแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้และทำให้สังคมเข้มแข็ง ทุกคนปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบของสังคมและยอมรับอย่างมีเหตุผลเพื่อความสุขสันติสุขของสังคม

การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่เด็กได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ไม่ต่ำกว่า 6 ปี ทางโรงเรียนจะต้องพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาได้จัดกิจกรรมที่จะสร้างเสริมประชาธิปไตยอย่างจริงจัง จะทำให้นักเรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี และสามารถช่วยสร้างสังคมให้เป็นสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้อีกด้วย

ตามทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของ ไคลท์เบิร์ก (Kloberg อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว่ตระกูล 2536 : 51) จะเห็นได้ว่า การพัฒนาประชาธิปไตยให้ได้ผลต้องพัฒนาดังแต่ระดับประถมศึกษา และต้องพัฒนาผู้เรียนให้ได้ถึงขั้นที่ 5 คือ การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างมีเหตุผล ซึ่งตรงกับหลักการของประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาความถูกต้องเป็นสำคัญ

ส่วนพัฒนาการทางบุคลิกภาพ อิริคสัน (Erikson อ้างถึงใน พรณี 2528 : 69) ได้กล่าวว่า พื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์จะติดตัวไปเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ยากที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การพัฒนาบุคลิกภาพในวัยประถมศึกษา (6 - 12 ปี) จะมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 4 คือ ความขยันหมั่นเพียร ความรู้สึกต่ำต้อย (industry – inferiority) กล่าวคือ ถ้าเด็กประสบความสำเร็จในการเรียน และในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันก็จะทำให้เขา มีความเชื่อมั่นในการเรียนรู้ และ การมีชีวิตอยู่ร่วมกันตลอดไป

การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนตามแนวทางของครูลำดวน (2538 : 9) ยึดหลักการที่สำคัญคือ

1. หลักแห่งเหตุผล ต้องเป็นเหตุผลที่ทุกฝ่ายยอมรับได้และไม่ขัดต่อมติของประชาชนในสังคม จะใช้เหตุผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้
2. หลักแห่งความสมัครใจ เป็นการเห็นประโยชน์ร่วมกันในระหว่างบุคคลในสังคมที่มีไว้เป็นการชักชวนด้วยการสร้างอารมณ์ หรือความหลง
3. หลักแห่งความเสมอภาคโดยถือว่าทุกคนเสมอเท่าเทียมกันในฐานะคนธรรมดา ขาดำเนินตำแหน่งหรือฐานะทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ
4. หลักของศีลธรรม ต้องถือว่ารัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน
5. หลักในความสามารถในการพัฒนาคน หรือยึดหลักวิวัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไป
6. หลักการปกครองตนเอง วิธีการปกครองที่ดีที่สุดคือ เสี่ยงข้างมาก เพราะเสี่ยงข้างมาก คือ เสี่ยงของพระเจ้าหรือเสี่ยงสวรรค์

7. หลักการยินยอม คือ ยินยอมให้ประชาชนเลือกแสดงความปรารถนาอย่างสันติ อดทนอดกลั้น

8. หลักเสรีภาพ เสรีภาพทางการเมือง หมายถึง สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ตั้งรัฐบาลเอง และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 25 - 27) ได้ให้แนวคิดในการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมระบอบประชาธิปไตย การเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เหมาะสมที่สุดสำหรับนักเรียน ได้แก่ ด้านการยอมรับ ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม พฤติกรรมทั้ง 3 ด้านนี้ สามารถพัฒนาการไปสู่การปกครองการเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป อันเป็นวิถีทางแห่งชีวิตประจำวัน (Democracy as a way of life) สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พฤติกรรมด้านการยอมรับมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตประจำวัน จึงควรได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้แก่ การแสดงความเคารพเทิดทูนจงรักภักดีต่อสถาบันในทุกโอกาส เมื่อพบเห็นบุคคลใด แสดงกิริยาวาจาหรือกระทำไม่สมควรต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ต้องกล่าวตักเตือนห้ามไม่ให้ปฏิบัติอีก และไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น

2. เคารพซึ่งกันและกันทางกาย เช่น การทักทาย การให้เกียรติผู้อื่น การแสดงความเคารพผู้อาวุโสกว่า ให้การต้อนรับแก่บุคคลหรือแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

3. เคารพซึ่งกันและกันทางวาจา ได้แก่ รู้จักใช้คำพูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ส่อเสียด ไม่พูดให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน ไม่พูดนินทาโกหกหลอกลวง และไม่นำความลับของบุคคลอื่นไปเปิดเผย

4. เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งท่ายกาย หรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนอื่นที่มาก่อน – หลัง เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ ทรัพย์สิน และรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงเข้าไปในสถานที่ของผู้อื่น

5. เคารพในความคิดเห็นของบุคคลอื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ที่เป็นความคิดเห็นที่ดีที่มีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเอง ให้ยอมรับและปฏิบัติตาม

6. เคารพในกฎเกณฑ์ ระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎหมายทางสังคม และกฎหมายของประเทศ

7. มีเสรีภาพ และใช้เสรีภาพภายในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 5 - 6) ได้เสนอจุดเน้นการฝึกให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นให้ครูทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในทุกกลุ่มประสบการณ์ซึ่งจะสอดคล้องกันทั้งหลักสูตรระดับประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลที่นักเรียนได้รับคือจะได้ความรู้ตามเนื้อหาและพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตยตามคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนภายในโรงเรียน จากการฝึกฝนให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในห้องเรียนพอสมควรแล้ว โรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมในระบบประชาธิปไตย โดยใช้กระบวนการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน ประเมินผลการทำงานร่วมกัน ร่วมกันตัดสินใจ และใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา ซึ่งทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

โดยปกติโรงเรียนระดับประถมศึกษามีการบริหารงานด้านกิจการนักเรียน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมตรวจสอบอนามัย กิจกรรมหน้าเสาธง ฯลฯ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถเป็นสื่อในการฝึกฝนนักเรียนให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยคณะครูเป็นที่ปรึกษากิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน และแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตลอดจนมีการประเมินผลการทำงานร่วมกัน

การสร้างความตระหนักแก่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง

ความตระหนัก (Awareness) ตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง ความสำนึก ความรู้ตัว ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ประสบความตระหนักจะเกิดขึ้นได้ด้วยการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือสัมผัสกับสิ่งเร้า แล้วจะเกิดการรับรู้ (Perceptions) ขึ้น เมื่อเกิดการรับรู้ก็จะเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้า ซึ่งจะนำไปสู่ความตระหนักในที่สุด ความตระหนักซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จะนำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ ต่อไป

สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่มีบทบาทในการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นพลังของแผ่นดินที่จะปกป้องคุ้มครองประเทศชาติ ได้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ส่งเสริมให้นักเรียนเลื่อมใส ศรัทธา ยอมรับในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจ ระเบียบและกฎหมายที่สังคมกำหนดเพื่อความสงบสุขของสังคม การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นกระบวนการซึ่งเป็นจุดสุดยอดของพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน และความคิดนี้ตรงกับ วชิร ธุระธรรม (2541 : 191) ซึ่งสรุปได้ว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ที่สำคัญที่สุดในการฝึกอบรมพลเมืองที่อายุน้อย ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เยาวชนตระหนักในการแสวงหา

ความรู้ ให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองของประเทศ เยาวชนเป็นผู้รู้จักสิทธิและหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม จะต้องรักษาระเบียบประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม เพื่อสร้างความเจริญมั่นคง และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนภายในประเทศให้มีวิถีชีวิต และบุคลิกภาพประชาธิปไตยเพื่อมีจิตสำนึกทางประชาธิปไตย ช่วยสนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย จนเกิดมีวัฒนธรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิต ส่วน สมัย บัณฑิต (2540 : 18) ได้มีความคิดเห็นที่แตกต่างว่า ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องมีการศึกษาที่เป็นประชาธิปไตยด้วย ผู้บริหารการศึกษาและครูต้องรับผิดชอบช่วยสร้างระบบสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนมีบทบาทสำคัญสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระเบียบทางสังคม (Social order) และพัฒนาสังคม ความเป็นอยู่และการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้วยการจัดอบรมในโรงเรียน เป็นแบบอย่างให้นักเรียนเกิดความรู้ มีลักษณะนิสัย และทัศนคติตามที่ต้องการ โดยผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกัน

ในการสร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนได้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมนั้นต้องกระทำโดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาการปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันยังไม่สมบูรณ์ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมอึดติดไทย ไม่คำนึงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกในเรื่องการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เห็นแก่ตัว ทำเพื่อตนเอง เห็นแก่พวกพ้องของตน จึงดีชิงเด่น ขาดวินัยในตนเอง ขาดจิตสำนึกในสิทธิเสรีภาพของตนและของคนอื่น ทำให้สังคมมีปัญหาและเดือดร้อน ในขณะนี้จะเห็นได้ว่านักเรียนระดับประถมศึกษา ยังมีพฤติกรรมเหมือนผู้ใหญ่ที่ขาด จิตสำนึกในการสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ ถ้าไม่เริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็กจะติดตัวไปจนเป็นผู้ใหญ่ทำให้สังคมวุ่นวายเดือดร้อนไม่สงบสุข

ในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ ความสามารถรู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นแหล่งปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตใจ และพฤติกรรมที่ดีเหมาะสมที่จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนมีความจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกันระหว่างครูและผู้ปกครอง กระทำการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับนักเรียนโดยเฉพาะพฤติกรรมด้านคุณธรรม คือ การเคารพซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา เคารพในระเบียบกฎเกณฑ์การเคารพในความคิดเห็นและการเคารพในสิทธิของผู้อื่น พฤติกรรมด้านคุณธรรมมีความสำคัญสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จำเป็นต้องรีบเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากสภาพนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ผู้วิจัยเห็นว่าควรเลือกที่จะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมในการเคารพ ให้ควรเลือกที่จะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมในการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การเคารพในกฎเกณฑ์

การเคารพความคิดเห็น และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยนี้จะช่วยให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กฎระเบียบของห้องเรียนของโรงเรียน นักเรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบมีเหตุผล รวมทั้งมีความเกรงใจให้เกียรติผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น พฤติกรรมที่กล่าวมานี้จะส่งผลให้สังคมภายในครอบครัว ในโรงเรียน และบ้านเมืองมีสันติภาพ สันติสุข อันจะนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต่อไป

ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน (Modeling)

เมื่อผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนมีความตระหนักเกิดความสำนึกและเข้าใจในปัญหา เห็นความจำเป็นและคุณค่าความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมดังกล่าว พร้อมทั้งจะร่วมมือกันสร้างและพัฒนาลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของเยาวชนไทยให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนด้วยความเต็มใจได้ง่ายขึ้น ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างเสริมพฤติกรรมของนักเรียน และจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ได้แก่

1.1 การบริหารด้านกิจการนักเรียน ขอความร่วมมือจากคณะครูให้ส่งเสริมนักเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งนักเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมกันเองโดยครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

1.2 คณะครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการคิด ใช้คำถามเป็นสื่อ นำกระตุ้นให้นักเรียนคิด และได้ตอบด้วยเหตุผล

1.3 ส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักเคารพซึ่งกันและกันในการคิด การทำงานร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และยอมรับในกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่ทางกลุ่มร่วมกันกำหนด

1.4 ครูเป็นกันเองกับนักเรียน เป็นทั้งครู พ่อแม่ พี่และเพื่อนของนักเรียนให้ ความอบอุ่น ความเป็นธรรมในการจัดกิจกรรมร่วมกัน และการรับผิดชอบงานของนักเรียนส่วนรวม

1.5 ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง อำนวยความสะดวกในขณะนักเรียนปฏิบัติกิจกรรม เป็นผู้แสดงบทบาท แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. การจัดห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และได้ผลต่อการฝึกกระบวนการประชาธิปไตยในห้องเรียน ห้องเรียนควรจัดให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยด้วย คือ

2.1 การจัดที่นั่ง ควรจัดที่นั่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 – 8 คน เพื่อให้รู้จักการทำงานแบบมีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตย มีการเลือกประธานกลุ่มหมุนเวียนกันไปเป็นรายวัน รายสัปดาห์หรือรายเดือนตามความเหมาะสม เพื่อความสะดวกของนักเรียนในการทำงาน การประชุมวางแผนงาน การค้นคว้า ระดมความคิดร่วมกัน

2.2 บรรยากาศในห้องเรียน นักเรียนมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว แต่ต้องควบคุมตนเองได้ตามข้อตกลงของห้องเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนเกิดปัญหาในการเรียน ในการปกครองต้องเป็นกันเอง

2.3 การจัดกลุ่มในห้องเรียน ให้นักเรียนมีโอกาสได้จัดกลุ่มด้วยตนเอง และหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงให้ทุกคนมีโอกาสทำงานร่วมกันได้ เป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม มีความรับผิดชอบภายในกลุ่มของตน ไม่ก้าวร้าวกลุ่มอื่น มีโอกาสได้ร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นร่วมกับกลุ่มอื่น เมื่อกลุ่มอื่นให้โอกาส สร้างความผูกพันให้ทั่วถึงกันทุกกลุ่มและให้บริการตามความเหมาะสม

2.4 การเปลี่ยนวิชาที่เรียนหรือการเปลี่ยนครูสอน ผู้สอนในแต่ละห้องจะต้องคำนึงถึงข้อตกลงของนักเรียนและการปกครองของห้องเรียน โดยไม่ควรเปลี่ยนแปลงหรือสร้างข้อบังคับด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสได้ทำกิจกรรมอย่างอิสระเกี่ยวกับการปกครองชั้นเรียน

2.5 การปกครองตนเองของนักเรียน ให้นักเรียนได้ฝึกปกครองตนเองในขณะจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยในห้องเรียน ครูควรสอดส่องดูแลการจัดกิจกรรมของนักเรียนตามความเหมาะสมและควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระบบกลุ่มของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่มและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง

3. บุคลิกภาพของครู ครูเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บุคลิกภาพของครูมีส่วนเอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนได้ ดังนั้นควรส่งเสริมให้ครูมีบุคลิกภาพด้านความสัมพันธ์กับนักเรียนและด้านการทำงาน ดังนี้

3.1 ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน

3.1.1 มีความยุติธรรม

3.1.2 ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก

3.1.3 ยอมรับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน

3.1.4 รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

3.1.5 มีความมั่นคงทางอารมณ์ อดทน

3.1.6 เป็นผู้ประสานงานให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกมากที่สุด

3.1.7 มีความรักเด็กอย่างจริงใจ

3.1.8 ฯลฯ

3.2 ด้านการทำงานของครู

3.2.1 รับผิดชอบต่อหน้าที่

3.2.2 กระตือรือร้น มีความสุขต่อการทำงาน

3.2.3 มีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและประสานงานในการจัดกิจกรรมของนักเรียน

3.2.4 เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนแสดงออกในทางที่ควร

3.2.5 ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม

3.2.6 ติดตามและประเมินผลการทำงานของนักเรียน

การปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกที่จะปฏิบัติด้วยตนเองจนเป็นนิสัยได้นั้น จะสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้เพียงในชั้นเรียนไม่ได้ ต้องปลูกฝังให้เกิดในชีวิตประจำวัน ทุกเวลา และทุกสถานที่ จึงจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งทางบ้าน ทางโรงเรียน มีทั้งครูและผู้ปกครองคอยให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของนักเรียน ให้นักเรียนสามารถปฏิบัติด้วยตนเองได้ด้วยจิตสำนึกและเป็นอิสระจนเป็นนิสัยตลอดไป

การจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญต่อผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจพื้นฐานด้านประชาธิปไตย ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 5 - 6) ได้เสนอจุดเน้นเกี่ยวกับการฝึกนักเรียนให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยระดับชั้นประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน เน้นให้ครูทุกคนจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ โดยให้กระบวนการกลุ่มในทุกกลุ่มประสบการณ์เพื่อปลูกฝังการทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การใช้มติเพื่อหาข้อตกลงผลนักเรียนจะได้ทั้งความรู้ตามเนื้อหาวิชา และเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยตามคุณลักษณะที่ต้องการ 3 ประการ คือ ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม เช่น การเข้าแถวเรียงลำดับก่อนหลังส่งงาน การยอมรับข้อตกลงของกลุ่ม การเคารพกฎกติกาของห้องเรียนและแก้ปัญหาด้วยเหตุผล

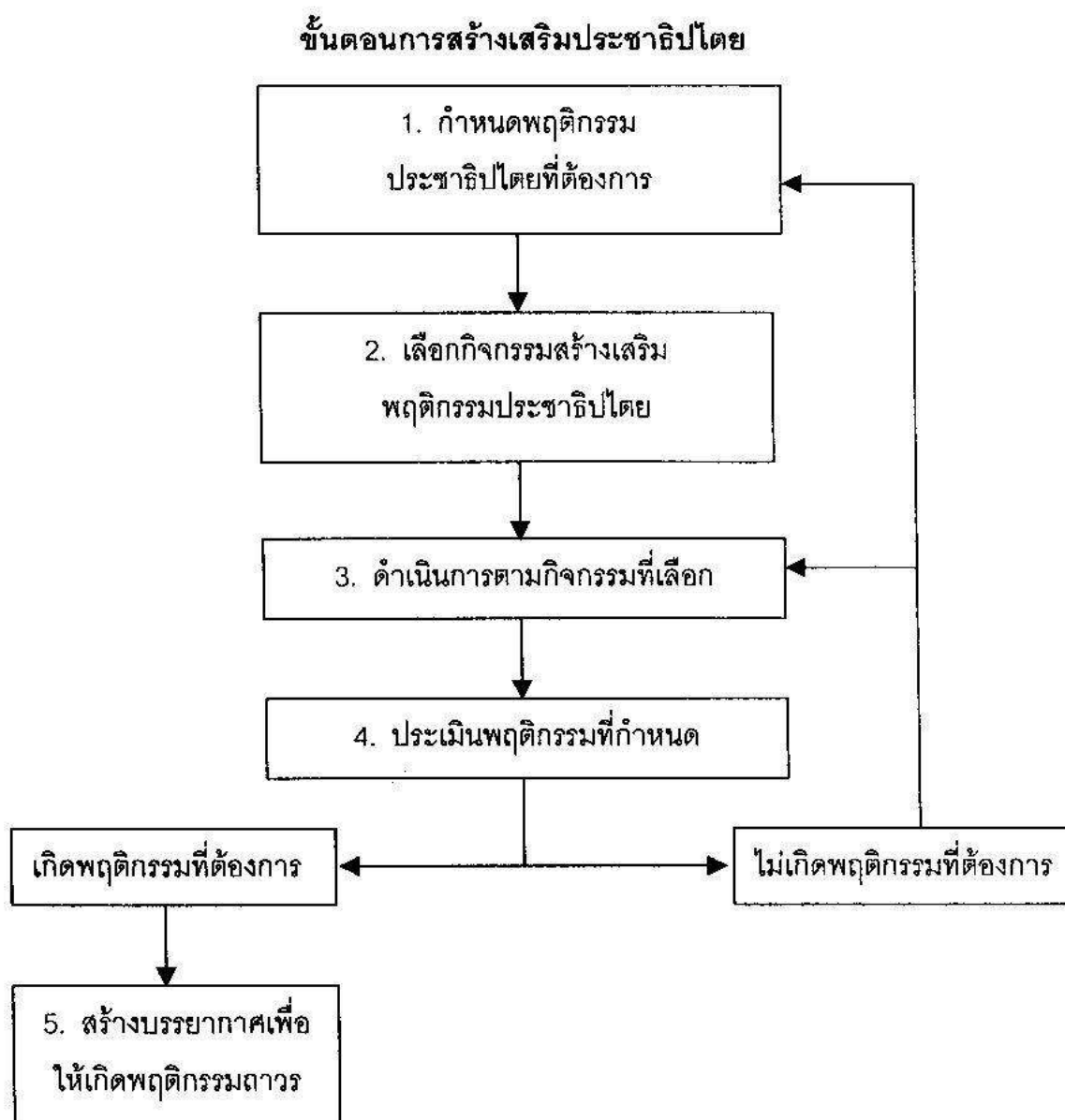
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนหรือในโรงเรียน การฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยจะเริ่มจากในห้องเรียนจนผู้เรียนเกิดความเคยชินในการประพฤติปฏิบัติ โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน โดยฝึกกระบวนการทำงานให้กระบวนการกลุ่มในการทำงานมีการวางแผนร่วมกันมีขั้นตอนที่ทุกคนได้มีส่วนร่วม เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานขึ้นต้องใช้เหตุผลตัดสินปัญหา

ร่วมกัน ฝึกการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ให้เกียรติกัน มีความเกรงใจ และไม่ทำลายทรัพย์สินผู้อื่น ของส่วนรวมเสียหาย ไม่นำความคิดของคนอื่นมาเป็นของตน

นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนอกห้องเรียน เช่น กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมกีฬา กิจกรรมตรวจสุขภาพ กิจกรรมทำความสะอาดสถานที่ ฯลฯ โรงเรียนสามารถใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นเป็นสื่อในการฝึกฝนนักเรียนในด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี โดยครูและนักเรียนต้องร่วมกันจัดกิจกรรมในรูปกลุ่มบุคคลเป็นคณะกรรมการ โดยมีนักเรียนเป็นคณะกรรมการดำเนินการ ส่วนครูเป็นที่ปรึกษา คณะกรรมการใช้กระบวนการกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ วางแผนในการทำงานร่วมกันและประเมินผลการทำงานร่วมกัน

เพื่อให้การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนเป็นไปอย่างรวดเร็วขึ้น โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียน และจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน นอกจากนี้บุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนด้วย

กรมสามัญศึกษา (2536 : 37 - 38) ได้กล่าวถึง การกำหนดนโยบายให้โรงเรียนในสังกัด ดำเนินการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยมีลำดับขั้นตอนดังแสดงในแผนภูมิที่ 2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

ที่มา : กอบกุล ดิษฐแย้ม 2543 : 27

จากแผนภูมิดังกล่าวอธิบายขั้นตอนได้ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ

ผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน ร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อหาข้อมูลพฤติกรรมที่จะต้องสร้างเสริมหรือปรับปรุง โดยพิจารณาจากพฤติกรรมประชาธิปไตยที่กำหนด

2. เลือกกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ

กิจกรรมที่เลือกจะต้องเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นในโรงเรียน และเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้สำเร็จได้โดยผู้บริหาร ครู และนักเรียนร่วมกันเลือกกิจกรรม

3. ดำเนินการตามกิจกรรมที่เลือกแล้ว

เมื่อเลือกกิจกรรมที่ต้องการได้แล้ว สามารถใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อ เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม การสาธิต การอภิปราย หรือการทดลอง ฯลฯ โดยการให้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมใจกันรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่ามีจิตสำนึกและอุดมการณ์ทางประชาธิปไตย

4. ประเมินพฤติกรรมที่กำหนด

เพื่อพิจารณาว่าพฤติกรรมที่สร้างเสริมนั้นเกิดขึ้นหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใด เช่น สังเกตว่าพฤติกรรมเกิดตามจุดประสงค์หรือไม่ ถ้ายังไม่เกิดตามจุดประสงค์ก็ต้องกลับไปจัดกิจกรรมใหม่

5. สร้างบรรยากาศให้เกิดพฤติกรรมถาวร

เมื่อพบว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามเป้าหมายแล้วต้องกำหนดมาตรการต่าง ๆ เช่น ออกเป็นระเบียบของโรงเรียนจัดบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สิ่งสำคัญคือครูจะต้องเป็นตัวอย่างกับนักเรียนและบุคลากรทุกคน

การสร้างเสริมประชาธิปไตย โรงเรียนควรถือเป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการบริหารจัดการองค์กร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในโรงเรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีบุคคลหลายฝ่าย แต่ละฝ่ายเกี่ยวข้องกันมีความแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในด้านการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ได้กำหนดว่า "ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับชั้นทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต..." โดยมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษา รวมทั้งการประพฤติปฏิบัติของครูอาจารย์ ตามรูปแบบการดำเนินการตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ และการฝึกฝนตามแบบประชาธิปไตย หรือกระบวนการกลุ่มที่มุ่งสร้างและปลูกฝังคุณธรรม 3 ประการ คือ ความเป็นผู้มีคารวะธรรม ความเป็นผู้มีสามัคคีธรรม และความเป็น

เป็นผู้มีปัญญาธรรม (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543 : 4 - 5 อ้างถึงใน ชินดา จันเรียง 2545 : 23)

ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถ่ายทอดความรู้ และแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมในระดับชั้นประถมศึกษา โดยจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการกลุ่มวิชา เป็นการสอดแทรกตามบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วาสนา แสงคำ (2542 : 46) ดังนี้

1. การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เกิดความเจริญอกงามทุกด้าน และเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของแต่ละบุคคล
2. เสริมสร้างคุณภาพของผู้เรียนด้านมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อในวิถีแห่งปัญญา
3. อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้กระบวนการกลุ่มในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ
4. เน้นให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของการกำหนดนโยบาย หรือพฤติกรรมของสังคมโดยใช้เสียงส่วนใหญ่
5. อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการจัดตั้ง การดำรงรักษา การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ วาสนา แสงคำ (2542 : 46 - 47) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูว่า ครูมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนนักเรียน ดังนั้นครูจึงมีความสำคัญมีหลักในการปลูกฝังสร้างรากฐานที่ดีให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

1. มีความรู้ในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ และมีเทคนิคในประชาธิปไตยให้เกิดในตัวผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานและเต็มใจที่จะปฏิบัติ
2. มีพฤติกรรมหรือลักษณะที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อเป็นแม่แบบที่ดีของผู้เรียน คือ
 - 2.1 เคารพกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ห้องเรียน มีสิทธิเสรีภาพภายในขอบเขต ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น
 - 2.2 สนใจเข้าร่วมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ
 - 2.3 ประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - 2.4 ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ
 - 2.5 มีใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 2.6 สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 - 2.7 รู้จักประนีประนอมและแก้ปัญหาอย่างสันติสุข

3. สร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้เรียน เข้าใจถึงธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียน ให้ความเป็นกันเองกับผู้เรียน รับฟังปัญหาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้วยความเมตตาเห็นใจ

4. จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อผู้เรียนเกิดความอบอุ่น เกิดความไว้วางใจ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ชักถามปัญหา วิพากษ์วิจารณ์ ด้วยเหตุผล

5. ใช้วิธีการแบบประชาธิปไตยในการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาที่รับผิดชอบ เช่น ให้เสรีภาพในห้องเรียน ให้เข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นของกระบวนการประชาธิปไตย โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย ครูนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง รู้จักการวิจารณ์ การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น มีความรับผิดชอบร่วมกัน รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการแบ่งหน้าที่กันทำ เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีข้อสงสัย มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

6. ฝึกผู้เรียนให้รู้จักการวิเคราะห์เหตุการณ์และปัญหาของสังคมปัจจุบันอย่างมีเหตุผล

7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย เช่น บริหารจัดการโรงเรียนเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนเป็นส่วนรวมมีการปกครองที่เสมอภาค

8. ส่งเสริมระเบียบวินัยของโรงเรียน ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อสังคมประชาธิปไตย สมาชิกของสังคมต้องรู้จักควบคุมตนเอง เมื่อผู้เรียนได้ฝึกฝนเป็นประจำจะทำให้เกิดความคุ้นเคยที่จะเป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม

9. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยรู้จักวางกฎระเบียบข้อตกลงด้วยตนเอง ของห้องเรียนโดยครูไม่ต้องบังคับ ซึ่งจะเป็นการฝึกความเป็นประชาธิปไตยต่อหมู่คณะต่อไป

การปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมให้เกิดแก่นักเรียนจะให้ความรู้ทางทฤษฎีในชั้นเรียนอย่างเดียวไม่ได้ ต้องปลูกฝังผู้เรียนให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งทางบ้าน ทางโรงเรียน ต้องพร้อมใจกันทุกด้าน ทุกเวลา และทุกสถานที่ โดยผู้เรียนได้ฝึกจากการปฏิบัติจริงด้วยตนเองอย่างอิสระเสรี โดยครูเป็นผู้คอยแนะนำให้คำปรึกษา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนด้วยการเสริมสร้างวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน ทิศนา ขวมนิ (2536 : 8 – 9) ได้เสนอแนะโดยได้ทดลองฝึกประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เน้นกระบวนการกลุ่ม ซึ่งมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. กิจกรรมที่ใช้สอดแทรกในห้องเรียน

1.1 การจัดกิจกรรมกลุ่มในการเรียนให้ผู้เรียนรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ผลัดกันเป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม

1.2 การจัดกลุ่มอภิปราย รับฟังซักถามและแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ

1.3 การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจอย่างรอบคอบและเป็นกลาง โดยครูตั้งปัญหาให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและกล้าตัดสินใจ

1.4 การจัดกิจกรรมได้วาทะเพื่อฝึกการรู้จักรับฟังการใช้เหตุผลและการโต้ตอบ

1.5 ฝึกการยอมรับ คำวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน

1.6 การจัดการประกวดบทความเกี่ยวกับหน้าพลเมืองที่พึงปฏิบัติ

1.7 การฝึกเขียนบทความ คำชี้แจงและวิจารณ์คำโฆษณาต่าง ๆ

1.8 การจัดทำป้ายนิเทศ โดยให้ผู้เรียนรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อฝึกการทำงานร่วมกัน และเพื่อเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน

1.9 การจัดทำสมุดภาพในเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น สมุดภาพบุคคลตัวอย่าง สุภาพชน คำคมที่เตือนใจ เป็นต้น

1.10 การจัดการสัมภาษณ์ผู้ประพฤติดี ให้การยกย่อง และให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

2. กิจกรรมพิเศษนอกห้องเรียน

2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการนักเรียน สภานักเรียน ให้ฝึกการทำงานโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2.2 การมอบหมายให้รับผิดชอบงานของนักเรียน เช่น ดูแลห้องสมุด ทำความสะอาดห้องพิเศษ บริเวณโรงเรียน สหกรณ์โรงเรียน ดูแลการเดินทางกลับบ้าน และการข้ามถนนของนักเรียน

2.3 การจัดเล่นเกมต่าง ๆ เพื่อฝึกให้รู้จักแพ้ รู้จักชนะ

2.4 การจัดกลุ่มอภิปราย เพื่อดึงกฎเกณฑ์ การรักษา กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การวางระเบียบปฏิบัติของห้อง ของโรงเรียน การจัดเวรดูแลความปลอดภัย เป็นต้น

2.5 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของโรงเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ เช่น งานวันขึ้นปีใหม่ วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก กีฬาสี ถวายเทียนจำนำพรรษา งานนิทรรศการทางวิชาการของโรงเรียน

2.6 การจัดกิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อฝึกตนเองทำงานเพื่อส่วนรวม

2.7 การเข้าค่ายพักแรม เข้าค่ายจริยธรรม ค่ายวิทยาศาสตร์ เพื่อฝึกการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกัน

2.8 การส่งเสริมกิจกรรมอบรมของชุมชน สมาคมต่าง ๆ วัดที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มในทางที่ดี เป็นประโยชน์ เช่น กลุ่มอาสาสมัครกำจัดลูกน้ำยุงลายในชุมชน มัคคุเทศก์น้อย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการกลุ่ม คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยกระบวนการประชาธิปไตยมาเป็นหลักในการดำเนินการ ทุกขั้นตอนจะเสริมคุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยตรง โดยผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงได้ทั้งเนื้อหาวิชาทางตรงและทางอ้อม โดยแทรกระเบียบวินัย กฎกติกา สถิติปัญญาแก้ปัญหา รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เคารพในสิทธิของผู้อื่น การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เคารพในความคิดของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้เกิดแก่นักเรียน โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติอยู่เสมอ ก็จะสามารถพัฒนาตนเอง และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขและมีคุณค่า

การเสริมแรง

การเสริมแรงเป็นการให้กำลังใจแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยการยกย่องชมเชยหรือให้รางวัล เพื่อให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมนั้นตลอดไปจนเป็นนิสัย และยังเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนคนอื่นกระทำตาม โดยธรรมชาติของมนุษย์เมื่อมีความต้องการสิ่งใด จะเกิดแรงผลักดันภายในเพื่อให้ได้สิ่งนั้น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ทองอุ่น และคณะ 2542 : 262 - 263) ที่แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ประเภท เรียงตามลำดับจากต่ำไปสูง ได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการความรัก และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการความนับถือเพื่อที่จะารู้สึกว่าตนเองมีค่าและได้รับการยกย่องให้เกียรติจากสังคม และความต้องการที่จะรู้จักตนเองอย่างแท้จริง

ดังนั้น การเสริมแรงแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมทั้งโดยบุคคล และทั้งกลุ่มชั้นเรียนด้วยการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณนักเรียนเป็นรายบุคคล การให้รางวัล เป็นเกียรติบัตรแก่นักเรียนทั้งชั้นเรียน จึงเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนเกิดความต้องการให้คนอื่นยอมรับนับถือ ยกย่อง ชมเชยตน อันเป็นแรงผลักดันกระตุ้นให้กระทำพฤติกรรมที่ดีนั้น ๆ เป็นประจำด้วยความภาคภูมิใจตลอดไปจนเป็นวิถีชีวิต

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียน วัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยใช้แนวทางจากการศึกษาทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของผู้รู้และนักการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยนำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการวิจัย ดังนี้

รูปแบบการปรับพฤติกรรม

การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน เริ่มจากการให้ความรู้ ผูกอบรม สร้างความตระหนัก ให้นักเรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าจากบุคคลที่ตนเคารพเป็นต้นแบบ รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามไปได้ ดังความคิดของนักจิตวิทยาหลายท่าน เช่น สกินเนอร์ (Skinner อ้างถึงใน กอบกุล ดิษฐแย้ม 2543 : 24) ได้กล่าวถึง บทบาทของโรงเรียนในสังคมประชาธิปไตยว่ามีความแตกต่างจากสังคมเผด็จการ เนื่องจากพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างกันซึ่งได้อธิบายว่าในสังคมประชาธิปไตยให้ความสำคัญของเรื่อง ปัจเจกบุคคล จุดมุ่งหมายการศึกษาจึงมุ่งให้อิสระแก่ผู้เรียนให้พ้นจากข้อจำกัดต่าง ๆ สถานศึกษาจึงมีบทบาทช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสนองความต้องการของประเทศ ในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจซึ่งยังไม่มีระบบราชการหรือระบบเศรษฐกิจที่มีความสมบูรณ์จนเต็มความสามารถที่จะพัฒนาปรับปรุงได้อีก นอกจากนี้โรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดการเลือกพฤติกรรมของบุคคล

รูปแบบที่ผู้วิจัยจะนำมาปรับพฤติกรรมของนักเรียนมี 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบของสกินเนอร์ (The Skinner Model)

สกินเนอร์ (Skinner อ้างถึงใน กอบกุล ดิษฐแย้ม 2543 : 20 - 22) ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งในกลุ่มพฤติกรรมนิยมเขาเชื่อว่า การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง (Response) ทำให้สามารถปรับพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการได้ สกินเนอร์ได้ทดลองทฤษฎีของเขากับกลุ่มทดลองที่เป็นทั้งเด็กทารกและสัตว์ รวมทั้งลูกสาวของเขาเองด้วย ผลการทดลองได้นำมาใช้ในวงการศึกษาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมและการกระตุ้นพฤติกรรมนักเรียน ชื่อว่า การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

1.1 พฤติกรรมจะถูกปรับโดยผลที่เกิดขึ้นตามมา อันเป็นผลจากการกระทำของบุคคล

1.2 สามารถปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามต้องการอย่างมีระบบได้ด้วยแรงเสริมจากการให้รางวัล

1.3 ไม่มีการลงโทษนักเรียนที่ไม่ปรับพฤติกรรมเพราะการลงโทษเป็นเหตุ ให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

1.4 ให้แรงเสริมอย่างคงที่ที่จะได้ผลดีมากในช่วยเริ่มแรกของการเรียนรู้

1.5 เมื่อการเรียนรู้ถึงระดับที่ต้องการพฤติกรรมจะคงที่ และต้องการแรงเสริมเป็นบาง

โอกาส

1.6 การปรับพฤติกรรมสามารถนำไปใช้ได้ 2 วิธี คือ

1.6.1 ครูสังเกตพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ถ้าครูให้รางวัล เด็กมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้นซ้ำ

1.6.2 ครูสังเกตพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ครูไม่ลงโทษ ไม่สนใจ แต่ยกย่องคนที่ประพฤติดี เด็กที่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะลดพฤติกรรมนั้นลง

1.7 การใช้แรงเสริมเพื่อปรับพฤติกรรมทำได้หลายวิธี เช่น การแสดงสีหน้าท่าทางการใช้คำพูด การใช้เครื่องหมาย สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น รูปดาว ให้เล่นกับเพื่อน ให้พักผ่อน ให้รางวัล หรือประกาศเกียรติคุณ

สกินเนอร์คัดค้านการใช้วิธีการลงโทษเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เขากล่าวว่าการลงโทษอาจทำให้ผลในการหยุดพฤติกรรมเร็วกว่าการเสริมแรงในทางบวก แต่จะให้ผลร้ายตามมานั่นคือ การลงโทษจะไปทำร้ายความรู้สึกของนักเรียน เด็กอาจจะโกรธต้องการแก้แค้นหรือมีจะนั้นจะแสดงอาการถอยหนี หลบเลี่ยงโดยวิธีการไม่รุนแรง เพราะในกรณีที่ครูได้ตกลงกับนักเรียนแล้ว หากฝ่าฝืนนักเรียนจะเป็นผู้เลือกการลงโทษด้วยตนเอง

แนวทางการใช้ระบบการปรับพฤติกรรมในห้องเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการตามรูปแบบของสกินเนอร์ มีดังนี้

1. การใช้กฎ – เมินเฉย – การยกย่อง (RIP – Rules – Ignore – Praise)

โดยครูกับนักเรียนร่วมกันสร้างข้อตกลง กฎระเบียบร่วมกัน ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของคาวจธรรมและเกิดความตระหนักด้านการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบข้อบังคับ คำสั่งอย่างเคร่งครัด และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณญาณ ข้อตกลงและกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติจัดทำแผนภูมิไว้ในห้องเรียน ข้อตกลงของแต่ละห้อง ครูจะต้องรักษากฎให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ ครูจะใช้วิธีการให้แรงเสริมด้วยรางวัล ยกย่องให้เกียรติผู้ที่ปฏิบัติตามเพื่อกระตุ้นผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบที่วางไว้ และครูจะแสดงอาการไม่สนใจผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามเพื่อให้นักเรียนได้สำนึกด้วยตนเอง และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้เป็นไปตามกฎระเบียบข้อตกลงได้

2. การใช้กฎ – รางวัล – ลงโทษ (RRP. – Rules Reward – Punishment)

ในข้อนี้ครูกับนักเรียนร่วมกันสร้างข้อตกลง กฎระเบียบร่วมกันเช่นเดียวกับข้อแรก นักเรียนคนใดปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอ ครูจะให้รางวัลในรูปแบบต่าง ๆ อาจจะเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม รายห้อง สำหรับนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎระเบียบสมาชิกในห้องจะแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกันพิจารณาลงโทษโดยครูไม่ลงโทษด้วยตนเอง

แนวคิดของสกินเนอร์ เมื่อนำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมของนักเรียนด้านคุณธรรม มีแรงเสริมจากการยกย่อง ชมเชย ให้รางวัลจะเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจและส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยดีขึ้นด้านคุณธรรม

2. รูปแบบของโดเรเคอร์ (The Dreikure Model)

รูดอล์ฟ โดเรเคอร์ (Rudolf Dreikure อ้างถึงใน กองวิจัยการศึกษา 2542 : 49 - 50) เคยเป็นผู้อำนวยการของสถาบันอัลเฟรดแอดเลอร์ (Alfred Adler) ในชิคาโก เป็นจิตแพทย์ ในโรงเรียนแพทยมหาวิทยาลัชิคาโก ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมด้านการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษามาก

การนำรูปแบบของโดเรเคอร์มาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยให้เสรีภาพในการนำกิจกรรมของนักเรียน มีครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนมีความเข้าใจค่านิยม เกี่ยวกับความประพฤติ ปฏิบัติตนในการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย เกิดความตระหนัก ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน รู้จักอภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น แบ่งหน้าที่กันทำโดยครู เป็นผู้ให้คำแนะนำและใช้หลักการ ดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกชั้นเรียน เพื่อสร้างนิสัยให้เด็กเห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

2.2 ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ เพื่อผลสำเร็จของงาน

2.3 ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ และความประพฤติที่ได้รับการปรับเปลี่ยนจากโรงเรียนไปใช้ในชีวิตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีกับทางบ้านและชุมชน

2.4 ส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน วินัยมีความสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย สมาชิกที่ดีต้องรู้จักควบคุมตัวเอง เมื่อทำเป็นประจำจะเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยต่อตนเองและส่วนรวม

2.5 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยนักเรียนวางระเบียบของตนเอง ของห้องเรียนเพื่อถือปฏิบัติโดยไม่ต้องบังคับ เป็นการฝึกประชาธิปไตยต่อหมู่คณะต่อไป

2.6 ส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยด้านคารวธรรม เช่น เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพกฎระเบียบของสังคม

การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน เป็นการฝึกลักษณะนิสัยที่จะนำไปสู่วิถีชีวิตประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนได้

พ่อแม่ควรแสดงให้เด็กเห็นว่าตนยัง รักเด็กอยู่แม้จะไม่ยอมรับพฤติกรรมของเขา และครูต้องมีพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างให้เด็ก พ่อแม่ และครูเป็นผู้ที่มีบทบาทและมีอำนาจมากที่สุดที่จะทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นการที่จะสร้างพฤติกรรมของเด็กต้องอาศัยการแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ใกล้ชิดมาตั้งแต่เยาว์วัย ดังที่ Crow and Crow (1962) กล่าวว่า เด็กจะพัฒนาการบังคับตนเองได้โดยได้รับการแนะนำอย่างดีในวัยเด็กให้เข้าใจบทบาททางสังคม จากการดูแบบและเลียนแบบอย่างปฏิบัติกัน ทำให้เด็กได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการทำตามสังคม

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม โดยประสานความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครองของนักเรียน โดยจัดประชุมผู้ปกครองและเน้นให้ผู้ปกครองตระหนักที่จะปลูกฝังให้ลูกรู้จักพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบตนเอง ช่วยเหลือตนเองได้ พ่อแม่จะเป็นผู้อยู่เคียงข้างและเป็นแบบอย่างที่ดีให้ความรักและความมั่นใจแก่เด็ก ส่วนครูอาจารย์ต้องตระหนักว่าตนเป็นบุคคลที่ให้ความรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากลงมือปฏิบัติของนักเรียนเอง เมื่อนักเรียนทำผิดครูต้องฟังเหตุผล ความคิดความรู้สึกของนักเรียน ให้นักเรียนสำนึกในความผิดพลาดของตนและรู้จักแก้ไขให้ถูกต้อง โดยครูให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางให้นักเรียน และที่สำคัญครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแม่แบบที่ดีให้แก่นักเรียนเพื่อเป็นแนวทางการเป็นแม่แบบที่ดีของพ่อแม่ นักเรียนก็จะได้รับพฤติกรรมของแม่แบบจากบุคคลที่ตนรักและศรัทธามาประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เป็นการสร้างคุณภาพที่ดีด้านพฤติกรรมให้แก่บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมและประเทศชาติ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

การเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากบุคคลสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบแล้วสามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ หรือแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้จากความน่าเชื่อถือ ความมีชื่อเสียงของตัวแบบ จึงควรให้บุคคลได้เห็นตัวอย่างพฤติกรรมแล้วให้พิจารณาเลียนแบบจากการกระทำที่ผู้อื่นกระทำ แบนดูราได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้จากแม่แบบโดยการสังเกต (Observation learning) ว่าเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม และเป็นข้อมูลที่บุคคลจะนำมาพิจารณาลำหรับเลือกกระทำพฤติกรรมใหม่ในอนาคต ผู้ที่เลียนแบบพฤติกรรมที่แตกต่างกันจะเกิดการเรียนรู้ที่ต่างกันด้วยและ

เมื่อบุคคลได้เห็นตัวแบบที่จะสามารถรับรู้สัญลักษณ์ของการกระทำนั้น สัญลักษณ์นี้จะชี้ให้เห็นแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งการเรียนรู้จากแม่แบบจะมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ (Bandura 1977 : 22 – 29)

1. ความสนใจ (Attention Process) เป็นการกระทำจากการรับรู้ที่ละเอียดที่สุดโดยวิธีสังเกตและรวบรวมสิ่งที่ได้รับรู้มาเป็นขั้นตอน บุคคลจะไม่สามารถเรียนรู้ได้เลยถ้าขาดความสนใจและขาดความรู้ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการนี้คือลักษณะของแม่แบบและลักษณะของผู้สังเกต

2. การเก็บจำ (Retention Process) เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบพฤติกรรมของแม่แบบที่ได้สังเกตแล้วนำมาวางเป็นรูปแบบของพฤติกรรมการฝึกคิดหรือกระทำตามแม่แบบ จะช่วยให้การเรียนรู้จากการสังเกตได้ผลดียิ่งขึ้น

3. การแสดงออก (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตดัดแปลงสัญลักษณ์จากการเก็บจำมาเป็นการกระทำที่เหมาะสม กระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับร่างกายและจิตใจ พฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นการตอบสนองอย่างดีที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับตัวแบบ

4. การจูงใจ (Motivational Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตเลือกที่จะกระทำตามแม่แบบ เมื่อการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลดีเพราะการเห็นตัวแบบมีพฤติกรรมที่เหมาะสมแล้วได้รับผลตอบแทนที่ดีจากพฤติกรรมนั้น จะเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ผู้สังเกตเลือกที่จะปรับปรุงข้อบกพร่องของตน และพยายามปฏิบัติตามแม่แบบซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะมีแรงจูงใจที่เหมาะสมและเพียงพอที่จะทำให้ผู้สังเกตแสดงการตอบสนอง คือ การเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้ในที่สุด

แบนดูรา (Bandura 1976 : 117 – 121) ได้สรุปเกี่ยวกับการเห็นผลตอบแทนที่ตัวแบบได้รับไว้ว่า ในชีวิตประจำวันจะสังเกตเห็นการกระทำและผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย คนจึงได้ประโยชน์จากการเรียนรู้วิธีการที่นำมาซึ่งความสำเร็จและวิธีการที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาดจากบุคคลอื่นพอ ๆ กับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การได้เห็นผลจากการกระทำของบุคคลอื่นสามารถทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ เช่นเดียวกับการที่บุคคลนั้นได้ลงมือกระทำพฤติกรรมนั้นด้วยตนเอง การให้เห็นความสำเร็จจากการกระทำของบุคคลอื่นทำให้มีแนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมนั้นสูงขึ้น ส่วนการได้เห็นความล้มเหลวจากการกระทำของผู้อื่นทำให้แนวโน้มในการกระทำพฤติกรรมนั้นลดต่ำลง จากแนวคิดนี้ผู้วิจัยได้นำมาทำการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ

อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ คือ การใช้แม่แบบของแบล็คแมนและซินเบอร์แมน (Blackman and Silberman 1975 : 57) ได้กำหนดพฤติกรรมด้านคารวธรรมที่ต้องการให้ผู้สังเกต

ได้เรียนรู้ในเรื่องของการเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น และการเคารพในกฎระเบียบของสังคม มีแม่แบบที่แสดงพฤติกรรม และคณะกรรมการนักเรียนให้แรงเสริมกับแม่แบบ เมื่อแม่แบบสามารถแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น การยกย่องให้เกียรติบัตรและให้รางวัล เป็นต้น

ทฤษฎีการพิจารณา และส่งเสริมค่านิยม (Value Clarification)

หลุยส์ แรทส์ และคณะ (Ruths Louis E. Harmin Marrill and Simon Sydney อ้างถึงใน วัชรวิ ธุวรรณ 2538 : 2 - 4) ค้นพบว่า value หรือค่านิยม คือหลักการปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงาม ถูกต้อง และควรค่าแก่การยึดถือ กระบวนการพิจารณา และเสริมสร้างค่านิยมมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้ค้นพบด้วยตนเองว่าหลักการที่ดีที่ถูกที่ควรตามทัศนะของตนเองเป็นอย่างไร

การแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ เจตคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละบุคคล คือ ค่านิยมอันเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งความเชื่อ เจตคติ พฤติกรรมและความรู้ที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวันมีมากมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมามีบางส่วนเท่านั้นที่เป็นการแสดงออกของค่านิยม โดยมีกระบวนการ 7 ขั้น เพื่อใช้ในการพิจารณาว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ ถ้าไม่ผ่านกระบวนการทั้ง 7 ขั้น ค่านิยมตัวที่บุคคลอ้างว่าตนมีก็ยังคงไม่เห็นค่านิยมจริงหรือค่านิยมสร้างเสริม (Full Values) คงเป็นได้เพียงทัศนคติ (Partial Values) ซึ่งจะไม่ยึดไว้เป็นเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ ยุทธศาสตร์ 7 ขั้นของกระบวนการส่งเสริมค่านิยมดังต่อไปนี้

การเลือก	ขั้นที่ 1 สำรวจทางเลือก
	ขั้นที่ 2 พิจารณาผลที่เกิดจากแต่ละทางเลือก
	ขั้นที่ 3 ตัดสินใจเลือกโดยเสรี
การนิยมซาบซึ้ง	ขั้นที่ 4 มีความสุข และภูมิใจ
	ขั้นที่ 5 เต็มใจประกาศยืนยันให้เป็นที่รับรู้
การปฏิบัติ	ขั้นที่ 6 แสดงค่านิยม
	ขั้นที่ 7 ปฏิบัติซ้ำ ๆ ให้เป็นกิจนิสัย

กระบวนการที่กล่าวมานี้เป็นระบบของการพัฒนาตนเอง (Self - Development) เมื่อมนุษย์เรียนรู้ รู้จักตนเอง เข้าใจบุคลิกภาพของตนจากการใช้กลวิธีในการหาทางเลือกปฏิบัติหลาย ๆ ทาง เพื่อสนองความต้องการเมื่อทางเลือกใดแสดงออกแล้วประสบผลสำเร็จก็จะยึดทางเลือกนั้นไว้เป็นค่านิยมและปฏิบัติอีกในโอกาสต่อไป ถ้าปฏิบัติซ้ำ ๆ ก็จะเป็นลักษณะนิสัยและเป็นบุคลิกภาพในภาพรวม

การพัฒนาบุคคลให้มีจริยธรรมต้องพัฒนาโดยเต็มเต็มความต้องการพื้นฐานถึงขั้นที่ 4 ตามการวิจัยของมาสโลว์ (Maslow) คือ ทางกาย ความปลอดภัย ความรัก ความมีค่าและศักดิ์ศรี จึงจะสามารถพัฒนาบุคลิกภาพให้ถึงขั้นที่ 5 (Self Actualization) พัฒนาบุคคลให้มีคุณธรรม มีความรักและศักดิ์ศรีในตน มีวินัย มีจริยธรรม มีประสิทธิผลในการดำเนินชีวิตและอาชีพ

การพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยม เน้นกระบวนการให้บุคคลได้สำรวจความคิด ความเชื่อ ความต้องการ และการกระทำของตนเพื่อให้บุคคลได้รู้จักตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดการแลกเปลี่ยนค่านิยมของตนกับของผู้อื่นมาเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับตนเอง ช่วยให้บุคคลได้ค้นพบว่า ค่านิยมอะไรที่มีความหมายต่อตนเอง เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของตนเองกระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมดังกล่าวเป็นพลวัต คือ บุคคลจะสำรวจค่านิยมของตนเองอยู่เสมอ ค่านิยมที่สมบูรณ์ คือ ค่านิยมที่ผ่านกระบวนการทั้ง 7 ขั้นดังกล่าว และบุคคลจะดำเนินการชีวิตตามค่านิยมของตน มีความคิด ความรู้สึก และการกระทำที่สอดคล้องกับบุคคลได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มประสิทธิภาพ

การนำกระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมไปใช้เพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน จึงยังคงมีคุณค่า และเชื่อต่อการพัฒนาจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย ช่วยให้นักเรียนตระหนักและยอมรับในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน และกัน แม้ว่าแต่ละคนจะมีค่านิยมเป็นแนวทางดำเนินชีวิตอย่างมีความหมายแก่ตนเองและสังคม การใช้กระบวนการพิจารณาและเสริมสร้างค่านิยมเป็นการตัดสินใจเชิงสัมพันธซึ่งเหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงของสังคมจำเป็นต้องใช้ร่วมกับแนวทางอื่น ๆ เพื่อลดข้อด้อยบางประการ

จากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างความตระหนักแก่บุคลากรใน โรงเรียนและผู้ปกครอง
2. ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองปฏิบัติเป็นแบบอย่าง
3. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
4. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญ
5. การจัดกิจกรรมส่งเสริมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
6. การเสริมแรงยกย่องชมเชยทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มห้องเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุรพล จิตต์อำไพ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงรูปแบบของกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมดีเด่น ผลการศึกษาพบว่า

1. หลักการสำคัญที่ทำให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยได้ดีเด่น เพราะครูเข้าใจหลักการประชาธิปไตย อดทนในการฝึกนักเรียนให้มีวินัย ความรับผิดชอบ

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนจัดได้ในโรงเรียนทุกขนาด แตกต่างกันในรูปแบบบางลักษณะของกิจกรรมเท่านั้น

3. ลักษณะการบริหารกิจกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงาน เพราะก่อนที่จะสามารถฝึกให้นักเรียนมีจิตวิญญาณประชาธิปไตย ลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารและคณะครูจะต้องเป็นประชาธิปไตยเสียก่อน

4. ลักษณะของกิจกรรมมี 4 แบบคือ

4.1 กิจกรรมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย

4.2 กิจกรรมนักเรียนด้านการปกครองโดยใช้สถานนักเรียน

4.3 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย

4.4 กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ข้อเสนอแนะ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียน เป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มสามารถช่วยครูจัดกิจกรรมได้ทุกกิจกรรม เป็นการลดภาระ ลดเวลาของครู และโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมได้ดีเด่นโดยง่าย

ลาวัญญ์ รักไทยดี (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในนักเรียนของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของตนเอง" ผลการวิจัยพบว่า โดยเฉลี่ยแล้วครูประถมศึกษามีการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยในนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมในระดับที่ไม่แตกต่างกัน คือ ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกตามระดับชั้นที่สอน พบว่าครูที่ทำการสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 ส่วนมากที่ปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคารวธรรมอยู่ในระดับมาก ปฏิบัติด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรมระดับปานกลาง ส่วนครูประถมศึกษาที่ทำการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 4 และ 5 - 6 มีการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคารวธรรมและสามัคคีธรรมในระดับมาก ปฏิบัติด้านปัญญาธรรมในระดับปานกลาง

สมบัติ ธนลาภสกุลกิจ (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ในด้านการวางแผนการดำเนินการการประเมินผล ปัญหา และอุปสรรคในการจัดกิจกรรมผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้วางแผนการจัดกิจกรรมโดยทำแผนพัฒนา และแผนปฏิบัติการประจำปีนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีผู้บริหารและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเป็นผู้วางแผน และมอบให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้เขียนโครงการ โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของโรงเรียนเป็นหลัก ใช้งบประมาณจากทางราชการและผู้อำนวยการจัดการเพิ่มเติม โรงเรียนได้ดำเนินการกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยหลายโครงการ จากการประเมินโครงการที่ดำเนินการได้ผลดีตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ กิจกรรมการจัดอาหารกลางวัน กิจกรรมการจัดสหกรณ์นักเรียน กิจกรรมการเสริมสร้างวินัยนักเรียน กิจกรรมกีฬา และกิจกรรมบุคคลดีเด่น แต่มีปัญหาด้านงบประมาณ บุคลากร และสถานที่

วัชร รัตนวัน (2538 : บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษในด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต เพื่อเปรียบเทียบผลของการดำเนินงานโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้บริหาร จำนวน 119 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 119 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 274 คน ผลการศึกษาพบว่า โครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบโครงการด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต มีผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านมีผลอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน และผลการดำเนินงานโครงการในทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนด้านผลผลิต มีผลอยู่ในระดับมาก

บุญมี เด็ดอนันต์กุล (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลจากการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อการเปลี่ยนเจตคติต่อประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในการเรียนวิชาสังคมศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง 60 คน แยกเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน ได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตและกลุ่มควบคุม 30 คน ไม่ได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิต หลังจากการทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติต่อประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .052

กุสุมาวดี พะวินรัมย์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ทั่วประเทศ จำนวน 350 คน โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมและแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กอยู่ในระดับมาก ในด้านการเคารพผู้อื่น ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม ด้านการปฏิบัติตนตามสิทธิหน้าที่ และเสรีภาพของตนและผู้อื่น ด้านการแสดงความคิดเห็น และด้านการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ครูจัดประสบการณ์ระดับกลางในด้านการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และด้านการพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับเจตคติหรือทัศนคติทางการเมืองในเด็กและผู้ใหญ่ พบว่า ประชาชนมีเจตคติหรือทัศนคติทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก และการได้รับการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตย หรือการที่ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยให้นักเรียนมีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติ หรือมีส่วนช่วยพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนให้สูงขึ้นได้

ศิริพร กิจเกื้อกูล (2538 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่เรียนในชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการมีความเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแข่งขันร่วมงานกันและประสานงานกัน และด้านการมีความเชื่อมั่นในวิธีการทางปัญหาจากกลุ่มตัวอย่าง 430 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่าทั้งตัวเลือก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่มีความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งสามด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

สมนึก มั่งน้อย (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน จำแนกตามประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้านค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน รับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดีทุกด้าน คือ ด้านการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการคิดถึงประโยชน์

วาสนา รอดเชียง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2539 โดยกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ได้ 25 ลงมา จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแล้ว สุ่มอย่างง่ายให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยให้กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สำหรับกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามพฤติกรรม

ด้านสามัคคีธรรม จากการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมดีขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมและสูงกว่าการสอบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 จากการศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างหลากหลาย มีทั้งการส่งเสริมโดยตรง เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย และทางอ้อม ได้แก่ การจัดกิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมชุมชน การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนอื่น ๆ และการจัดบรรยายภาคสิ่งแวดล้อมเสริม

พรชัย หนูแก้ว (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา โดยยึดหลักการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงในการร่วมกิจกรรมจนมีพฤติกรรมทั้งด้านคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมตามที่ต้องการ หลักสูตรที่สร้างได้บูรณาการเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเข้าด้วยกัน พฤติกรรมที่ต้องการได้จากการสัมภาษณ์นักเรียน ครู ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ เมื่อวิเคราะห์ได้ตามความต้องการ และนำมาสร้างหลักสูตร และพัฒนาตามกระบวนการที่กำหนด แล้วจึงนำไปทดลองสอนกับกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มประชาธิปไตยของนักเรียนทุกกลุ่มทดลองมีมากกว่าก่อนทดลองและมีมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังพบว่าสามารถนำไปจัดกิจกรรมในโรงเรียนได้โดยไม่มีผลกระทบต่อหลักสูตรปกติ

กอบกุล ดิษฐแย้ม (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ตามรูปแบบการสอนที่เน้นเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนตามแผนการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างเสริมประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งเป็นแผนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล จำนวนแผนการสอน 9 แผน ใช้เวลาสอน 36 คาบ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แผนการสอนมีความเหมาะสมระดับดีมาก เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริศักดิ์ ไหม่คามิ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมระหว่างนักเรียนที่มีเพศต่างกัน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบกับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า เพศของผู้เรียนไม่ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะส่งผลที่ดีต่อการพัฒนา

พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมให้สูงขึ้น และหลังจากใช้การทดลองสอนแบบเทคนิคแม่แบบ จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมโดยส่วนรวมและรายด้านมากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ชนิดา จันเรียง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมสาธิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้สร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักในด้านคารวธรรมให้กับผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติเป็นประจำและมีการเสริมแรงด้วย การยกย่อง ชมเชย ให้รางวัล ประกาศเกียรติคุณ ผลการใช้รูปแบบพบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนประถมสาธิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา หลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

นิรมล สุวรรณปิณฑะ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนโรงเรียนปลูกจิต กรุงเทพมหานคร ใช้รูปแบบการพัฒนาโดยการสร้างความตระหนักให้ครู ผู้บริหารโรงเรียนเห็นปัญหา ความสำคัญ สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติ สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อม จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน สร้างเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนโรงเรียนปลูกจิต กรุงเทพมหานคร มีคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

งานวิจัยต่างประเทศ

มิไดอาร์สกี, ไบรอัน และบริคแมน (Midiarsky, Bryan and Brickman 1976 : 321 - 328) ได้ศึกษาผลการใช้แม่แบบและรางวัลที่มีต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ การทดลองใช้สถานการณ์โดยให้เล่นเกม พบว่า เทคนิคแม่แบบและการให้รางวัลที่เป็นคำพูดยกย่องมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังให้เกิดพฤติกรรมเอื้อเฟื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฟริตแมน (Friedman 1973: 4117 - A) ศึกษากรณีมีส่วนร่วมด้านประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพื่อศึกษาทฤษฎีใหม่ ๆ ของระบบประชาธิปไตย และการนำทฤษฎีเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนที่อยู่ในประเทศสวีเดน ผลการศึกษาพบว่า บ้านและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็ก

ให้ร่วมมือทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าและดีกว่าเด็กเล็ก และพบว่าบ้านและโรงเรียนมีส่วนในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย

โคล (Cole 1974 : 6061 - A) ศึกษาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักการประชาธิปไตยให้มากขึ้น การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์และสำรวจตามโปรแกรมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อเผยแพร่ทางการเมือง ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการรายงานของรัฐบาลมาใช้ด้วย ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมากกว่า 50,000 คน ผลการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีความสนใจในกิจกรรมนั้น ๆ และการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federation) จะช่วยในเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น

แซนสเต็ด (Sanstead 1975 : 814 - A) ได้ทำการศึกษาเจตคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในรัฐนอร์ทดาโกต้า กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเกรด 12 ที่สุ่มจากโรงเรียน 63 แห่ง ใน 4 ระดับ จากจำนวนทั้งหมด 1,750 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีเจตคติไปในทางประชดประชันและมีความคิดเห็นขัดแย้งกับการเมืองของโลก
2. นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความไม่พึงพอใจเกี่ยวกับวิธีสอน และหลักสูตรวิชาหน้าที่การเมืองและการปกครอง
3. ความรู้ และความเข้าใจ และเจตคติทางการเมืองของเด็กมีความสัมพันธ์กับพื้นฐานบุคลิกภาพของบิดา มารดา
4. เพศมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และเจตคติทางการเมืองของนักเรียน
5. การแสดงออกทางการเมืองของนักเรียน ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง

ริงวอลล์ (Ringwall 1976 : 6282 - A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยวัดความเที่ยงตรงจากทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยหลาย ๆ ทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า การที่ได้พลเมืองมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องมีการเตรียมให้แก่พลเมืองทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

แพลตเนอร์ (Platner 1977 : 7051 - A) ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนอายุ 9 - 11 ปี ที่ได้รับการสอนและการปกครองชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 3 และเกรด 4 โรงเรียนมิดเดิลไอแลนด์ จำนวน 138 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมซึ่งสอนด้วยวิธีอัตราิปไตย กลุ่มทดลองสอนด้วยวิธีประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามพีบีอาร์เอส (PBRs) ผลการ

ศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ไวท์ (White 1977 : 7036 – A) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่าวัยรุ่นอเมริกัน มีความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตยเพียงใด ระดับความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติและสถานภาพของเศรษฐกิจหรือไม่ และเพื่อศึกษาการสอนวิชาสังคมศึกษาจะมีผลทำให้กระสวนความเชื่อทางการเมืองของการเมืองของวัยรุ่นอเมริกันแตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนจำนวน 387 คน ซึ่งสุ่มมาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง และจากโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในรัฐฟลอริดา 1 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความเชื่อของแอลเลน (Allen) ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. เด็กวัยรุ่นอเมริกันมีค่านิยมและแบบอนุรักษ์สังคมแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่

2. ตัวแปรอิสระต่าง ๆ คือ เพศ เชื้อชาติ เศรษฐกิจ และการสอนในวิชาสังคมมีผลต่อคุณค่าทางการเมืองแบบส่วนร่วมประชาธิปไตย จากการทดลองสมมติฐานเชิงปฏิเสธ พบว่าสมมติฐานทุกข้อ ยกเว้น ตัวแปรทางอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า การทดลองปรับพฤติกรรมจากตัวแบบหรือแม่แบบสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการปรับตัวทางสังคมได้ขึ้น ในด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายทั้งในห้องและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม ครูจะต้องมีความเข้าใจมีความอดทนในการฝึกฝนนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้านประชาธิปไตยจนเป็นวิถีชีวิต ตลอดจนวิธีการสอนต่าง ๆ ของครู เช่น การสอนแบบร่วมมือ กระบวนการกลุ่ม แบบประชาธิปไตย แบบบูรณาการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนปกติและยังมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและมโนทัศน์ของผู้เรียนได้ ดังนั้นครูจึงต้องเป็นแบบอย่างที่ดีมีการจัดกิจกรรมเสริมและมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น

จากงานวิจัยที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการเรียนการสอนจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยเกี่ยวกับความรู้ทางการเมือง แต่ไม่มีผลต่อการเรียนรู้ด้านทัศนคติทางการเมือง วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การเรียนเป็นทีมและการใช้กิจกรรมกลุ่มสามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยไม่มีความสัมพันธ์กันและชัดเจนแนวสามารถพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้สูงขึ้นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการใช้เทคนิคแม่แบบจะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนได้หรือไม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แบบแผนการวิจัย

การสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียนให้เกิดขึ้น โดยการศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสารงานวิจัยและปรึกษาขอความคิดเห็นจากที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเห็นปัญหาของพฤติกรรมอัตตาธิปไตย และเห็นความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่จะส่งผลต่อสันติภาพและสันติสุขในสังคม ตลอดจนความจำเป็นของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พ่อแม่และครูเป็นผู้มีบทบาทและมีอำนาจมากที่สุดที่จะสร้างพฤติกรรมให้เด็ก เพราะการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล มีผลมาจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบ้าน และโรงเรียนช่วยส่งเสริมต่อจนผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์

ขั้นที่ 2 ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง แสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากการรับเอาพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนรักและศรัทธามาประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย

ขั้นที่ 3 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของคารวธรรมเพื่อช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมตามต้องการ ตามข้อกำหนดของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

3.1 การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2 การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

3.3 บุคลิกภาพของครู

ขั้นที่ 4 สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
 การวธรรม โดยผู้บริหารสร้างความตระหนักแก่นักเรียนทั้งโรงเรียน และครูผู้สอนสร้างความ
 ตระหนักแก่นักเรียนในชั้นเรียน ตามทฤษฎีส่งเสริมค่านิยมของหลุยส์ แรทส์ และคณะ กล่าวว่า
 บุคคลจะประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งใด ก็ต่อเมื่อได้เห็นคุณค่าของสิ่งนั้นว่าดีงาม ถูกต้อง ควรแก่การยึดถือ
 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสกินเนอร์และโดเรเตอร์เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อมีการเชื่อมโยง
 ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งแนวคิดนี้ผู้วิจัยเห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
 การวธรรม จะเกิดขึ้นได้ต้องปฏิบัติเป็นประจำ การปฏิบัติเป็นประจำได้ต้องปฏิบัติด้วยความเต็มใจไม่ใช่จำเจ
 การจะให้ปฏิบัติด้วยความเต็มใจต้องสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ

ขั้นที่ 5 จัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน การวธรรมให้นักเรียนประพฤติ
 ปฏิบัติทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
 แห่งชาติ ที่กล่าวถึง การใช้ทุกเนื้อหาใช้ทุกกิจกรรมเป็นสื่อเพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดความรู้ตามเนื้อหาวิชา
 และเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน การวธรรม

ขั้นที่ 6 การเสริมแรงยกย่องชมเชยทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มห้องเรียน ด้วยการให้
 รางวัล ประกาศเกียรติคุณ หรือให้เกียรติบัตร จะช่วยทำให้ผู้ประพฤติ ปฏิบัติเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ
 ต่อการยกย่อง ชมเชย และรางวัลที่ได้รับจะเป็นแรงบันดาลใจให้ประพฤติปฏิบัติพฤติกรรม
 ประชาธิปไตยด้าน การวธรรม ด้วยความเต็มใจและปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิต ตามแนวคิดของ
 มาสโลว์ ที่กล่าวถึง ความต้องการของมนุษย์ในขั้นที่ 4 คือต้องการความมีเกียรติ การยกย่อง ยอมรับ
 นับถือซึ่งกันและกัน

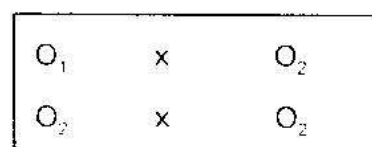
รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Design) ที่มีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว
 และสองกลุ่ม มีการประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรม ทั้งก่อนและหลังการทดลองใช้แบบแผน
 การวิจัยแบบ One – Group Pretest – Posttest Design โดยมีรูปแบบการทดลองดังนี้

1. แบบกลุ่มเดียว

2. แบบสองกลุ่ม

เมื่อ	O ₁	แทน	การสังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลอง
	x	แทน	การสร้างความตระหนักการจัดกิจกรรมส่งเสริม การเป็นแบบอย่างที่ดี การจัดสภาพแวดล้อม และการเสริมแรง (ตัวแปรทดลอง)
	O ₂	แทน	การสังเกตพฤติกรรมหลังการทดลอง

ในการวิเคราะห์แยกเป็นช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 และมีการเปรียบเทียบกัน

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกระบวนการ ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่ต้องการ คือ

1.1 การเคารพกฎระเบียบของโรงเรียน หมายถึง การยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม ปฏิบัติตามกฎหมายของห้องเรียน กฎของโรงเรียนยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม

1.2 การเคารพในสิทธิของผู้อื่น หมายถึง ไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของ เครื่องใช้และสถานที่ รู้จักขออนุญาต เคารพในสิทธิของการมาก่อนและหลัง เข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง ไม่ทำให้สาธารณสมบัติและสมบัติของผู้อื่นเสียหาย ไม่สร้างความรำคาญ ทำให้เจ็บหรืออับอายให้กับผู้อื่น

2. เลือกกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่ต้องการ ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

3. รวบรวมข้อมูลโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งมี ขั้นตอนย่อยดังนี้

3.1 ประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลอง (Pretest)

3.2 ประชุมปฏิบัติกิจกรรม

3.3 ดำเนินการทดลองโดยการเสริมความตระหนัก การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมและให้การเสริมแรงตลอด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

3.4 รวบรวมข้อมูลระหว่างการทดลอง

3.5 ประเมินหลังการทดลอง (Posttest)

4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการตามโครงร่างงานวิจัยที่วางไว้

5. สรุปผล โดยการสรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 บุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการ

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 388 คน และบุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการ ปีการศึกษา 2545 จำนวน 33 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยให้ครูเป็นผู้สังเกตแล้วประเมิน

ชุดที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

การสร้างเครื่องมือ

1. การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

1.1 ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ตาม กรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการ เพื่อเป็นแนวทางจากพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน คือ การเคารพในกฎระเบียบของโรงเรียน การเคารพในสิทธิของผู้อื่น และการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น จำนวน 30 ข้อ แบบสังเกตพฤติกรรมดังกล่าวเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ช่วงคะแนน 4 ระดับ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ปฏิบัติน้อยที่สุด

1.2 นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) และความเหมาะสมของภาษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.3 นำแบบสังเกตที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนวัดคูสิดาราม สำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน นำคะแนนที่ได้มาหาคุณภาพของเครื่องมือ คือหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93

1.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

2. การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม
ประชาธิปไตย ด้านการยอมรับของนักเรียน

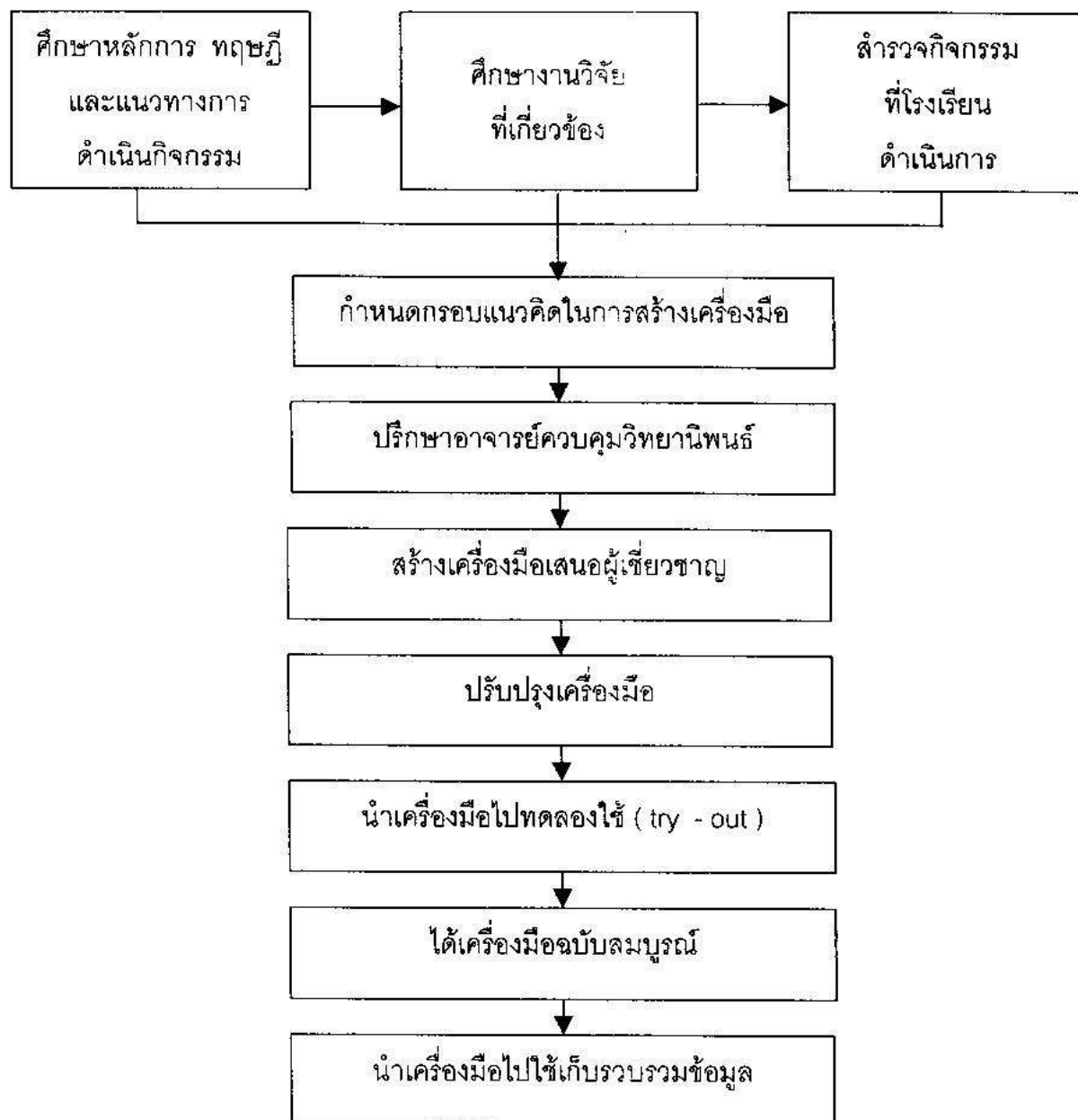
2.1 ผู้วิจัยศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือจากงานวิจัย และเทคนิคงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่าน
ศึกษาแนวการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยของโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งกิจกรรมที่โรงเรียนได้
ดำเนินการจัด เช่น กิจกรรมการปกครองตนเอง กิจกรรมส่งเสริมวินัยนักเรียน กิจกรรมการใช้ห้อง
สมุด กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน ตลอดจนกิจกรรมการเรียนการสอนใน
ชั้นเรียนและการศึกษาจากกรอบความคิด แล้วนำมากำหนดแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ
รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านการยอมรับของนักเรียนจำนวน 10 ข้อ แบบสอบถาม
ความคิดเห็นดังกล่าวเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก
เห็นด้วยน้อย และไม่เห็นด้วย

2.2 นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ควบคุมวิทยานิพนธ์
พิจารณาตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปดำเนินการสอบถามความคิดเห็น ของ
บุคลากรในโรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน
การยอมรับ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือการวิจัยที่เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านการยอมรับของนักเรียนมี
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากบุคลากรในโรงเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จะเป็นผู้เก็บข้อมูล โดยใช้การสังเกตพฤติกรรมเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะเก็บข้อมูลทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับครูประจำชั้นเกี่ยวกับความหมาย และขอบเขตของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม เครื่องมือ และวิธีการให้คะแนน

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย มีดังนี้

1. ขั้นก่อนทดลอง ครูประจำชั้นสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่ทำการทดลองและปรับปรุงแล้ว จำนวน 30 ข้อ ถือว่าเป็นคะแนนก่อนทดลอง (Pretest)
2. ขั้นทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมที่สร้างขึ้น คือ การสร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเห็นความสำคัญ และเห็นคุณค่าของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม เพื่อให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และปลูกฝังให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม รวมทั้งการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมที่ต้องการสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม เพื่อให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจและร่วมกันกำหนดกฎระเบียบของห้องเรียนและของโรงเรียน มีการจัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีการเสริมแรงด้วยการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมเป็นประจำ และให้เกียรติบัตรแก่ห้องเรียนที่นักเรียนในห้องมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมโดยสม่ำเสมอ มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ โดยการประชุมครูประจำเดือนเพื่อสอบถามผลการพัฒนาให้ครูบันทึกข้อมูลเก็บรวบรวมไว้
3. ขั้นหลังการทดลอง หลังจากการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยแล้ว 3 เดือน เป็นการสิ้นสุดการทดลองให้ครูประจำชั้นทำการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนแต่ละชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยชุดเดิม (Post Test) เพื่อประเมินว่านักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมหรือไม่ เมื่อได้รับการทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม

ผู้วิจัยนำผลการสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมมาวิเคราะห์หาความถี่ ในแต่ละระดับทั้ง 4 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยน้อย และไม่เห็นด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

1. ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน ทั้งพฤติกรรมก่อนทดลองและพฤติกรรมหลังทดลองใช้รูปแบบที่ครูประจำชั้นบันทึกการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว มาตรวจให้คะแนน โดยกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ให้คะแนน	3	คะแนน
ปฏิบัติเป็นบางครั้ง	ให้คะแนน	2	คะแนน
ปฏิบัติน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

2. นำคะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งก่อนและหลังการทดลองดังกล่าว มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบโดยใช้ค่าสถิติและสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 109)

3.1 เปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ โดยการทดสอบค่า t - test (Dependent Samples)

3.2 เปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน แยกเป็นรายด้าน คือ ด้านการเคารพในกฎระเบียบของสังคม ด้านการเคารพในสิทธิของผู้อื่น และด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ โดยการทดสอบค่า t - test (Dependent Samples)

3.3 เปรียบเทียบพัฒนาการพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน ระหว่างช่วงชั้นที่ 1 กับช่วงชั้นที่ 2 โดยการทดสอบค่า t - test (Independent Samples)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

1.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยใช้สูตรที่ (t - test) (บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 107)

1.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด 2535 : 96)

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ความถี่

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 คะแนนเฉลี่ย (Mean)

2.4 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. สถิติสำหรับวิเคราะห์ผลการใช้รูปแบบเพื่อพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย

3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ทั้งโดยรวมทุกด้าน แยกเป็นรายด้าน คือ ด้านการเคารพในกฎระเบียบของสังคม ด้านการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ด้านการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ใช้ค่า t -test (Dependent Samples)

3.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพัฒนาการ (คะแนนหลังการใช้รูปแบบลดด้วยคะแนนก่อนการใช้รูปแบบ) พฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน ระหว่างช่วงชั้นที่ 1 กับช่วงชั้นที่ 2 ใช้ค่า t -test (Independent Samples)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อรายงานผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร
 2. ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรในโรงเรียน
 - 2.2 ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
3. ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - 3.1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
 - 3.2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบ
 - 3.3 การเปรียบเทียบพัฒนาการพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนระหว่างช่วงชั้น

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบตามกรอบแนวคิดการวิจัยในบทที่ 1 ประกอบด้วย

1. การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรในโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียนให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ และความจำเป็นของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยเน้นเรื่อง การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เมื่อทุกคนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ก็จะมีจิตสำนึกที่จะประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยความเต็มใจ

2. ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน เพื่อจูงใจให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติตามพฤติกรรมของบุคคลที่ตนเคารพรัก

3. จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม

4. สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมและเห็นปัญหาของการไม่มีคุณธรรมของคนในสังคม เพื่อให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ

5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

6. ใช้การเสริมแรง แก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมเป็นประจำด้วยการยกย่อง ชมเชย และประกาศเกียรติคุณ ตลอดจนให้เกียรติบัตรแก่ห้องเรียนที่นักเรียนในห้องเรียนนั้นมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติด้วยความภาคภูมิใจเป็นประจำจนเป็นนิสัย

ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม

1. ข้อมูลทั่วไปของบุคลากรในโรงเรียน

บุคลากรในโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และบุคลากรสนับสนุนการสอนในโรงเรียน ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมมีข้อมูลทั่วไปดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนบุคลากรในของโรงเรียนวัดวิเศษการ

ประชากร	ชาย	หญิง	รวม
1. ผู้บริหารโรงเรียน			
1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน	-	1	1
1.2 ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน	1	1	2
3. ครูผู้สอน	5	21	26
4. บุคลากรสนับสนุนการสอน	2	2	4
รวม	8	25	33

จากตารางที่ 1 บุคลากรในโรงเรียน 33 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียน 3 คน เป็นครูผู้สอน 26 คน เป็นบุคลากรสนับสนุนการสอน 4 คน

เมื่อแยกตามเพศพบว่า มีจำนวนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย คือ เป็นผู้หญิง 25 คน เป็นผู้ชาย 8 คน โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นหญิง 1 คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นชาย 1 คน เป็นหญิง 1 คน ครูผู้สอนเป็นชาย 5 คน เป็นหญิง 21 คน บุคลากรสนับสนุนการสอนเป็นชาย 2 คน เป็นหญิง 2 คน

2. ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ มีระดับความคิดเห็นแตกต่างกันไปในแต่ละข้อ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ร้อยละของบุคลากรที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม
ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ (จำนวน 33 คน)

ข้อ	รูปแบบ การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)			
		มากที่สุด	มาก	น้อย	ไม่ เห็นด้วย
1	การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของ นักเรียนต้องสร้างความตระหนักและ จิตสำนึกแก่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ก่อน	48.48	51.52	-	-
2	การเห็นคุณค่า และความสำคัญของ พฤติกรรมประชาธิปไตย ทำให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเต็มใจที่จะประพฤติ เป็นแบบอย่าง	45.45	54.55	-	-
3	การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรม ประชาธิปไตยมีส่วนทำให้นักเรียน ประพฤติและปฏิบัติตาม	51.52	48.48	-	-
4	บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนสามารถส่งเสริมพฤติกรรม ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนัก เรียนได้	36.36	63.64	-	-
5	การสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็น ความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตย สามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมของนัก เรียนได้	54.55	45.45	-	-
6	การจัดกิจกรรมในห้องเรียน นอกห้อง เรียน สามารถส่งเสริมพฤติกรรม ประชาธิปไตย	51.52	48.48	-	-

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบ การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)			
		มากที่สุด	มาก	น้อย	ไม่ เห็นด้วย
7	การสร้างแรงเสริมด้วยการยกย่องชมเชย ให้รางวัลทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและประพฤติปฏิบัติพฤติกรรม ประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง	60.61	39.39	-	-
8	การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยใน โรงเรียน ควรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนใน โรงเรียน	57.58	42.42	-	-
9	กิจกรรมที่จัดเพื่อส่งเสริมพฤติกรรม ประชาธิปไตย ควรจัดแบบกระบวนการ กลุ่มและบูรณาการในทุกวิชา	54.55	45.45	-	-
10	รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรม ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมโดยการ สร้างความตระหนักให้กับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง ประพฤติตนเป็น แบบอย่าง การสร้างบรรยากาศและ สภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมใน ห้องเรียน นอกห้องเรียน การเสริมแรง ด้วยการยกย่อง ชมเชยทำให้นักเรียน พัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น	51.52	48.48	-	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ร้อยละของบุคลากรที่มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม
ประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนทุกข้อมีความคิดเห็นร้อยละสูงสุดอยู่ในระดับมากและ
มากที่สุด พิจารณารายข้อพบว่า ร้อยละสูงสุดในระดับมากที่สุดมี 7 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3, 5, 6, 7, 8, 9
และ 10 และร้อยละสูงสุดในระดับมากมี 3 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1, 2 และ 4

ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน

1. ข้อมูลทั่วไปของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของนักเรียนตามระดับชั้นที่ใช้ในการศึกษารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม

ระดับชั้น	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษาปีที่ 1	74	19.07
ประถมศึกษาปีที่ 2	73	18.81
ประถมศึกษาปีที่ 3	63	16.24
ประถมศึกษาปีที่ 4	52	13.40
ประถมศึกษาปีที่ 5	58	14.95
ประถมศึกษาปีที่ 6	68	17.53
รวม	388	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่าจำนวนนักเรียนทั้งหมด 388 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 74 คน และ 73 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 6 จำนวนใกล้เคียงกัน คือ 63 คน และ 68 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 52 คน และ 58 คน

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน ก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนก่อนการทดลองและหลังการทดลองใช้รูปแบบ จำแนกเป็นรายชั้นและรวมทุกชั้น ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบ จำแนกเป็นรายชั้นและรวมทุกชั้น

ชั้น	การสังเกต	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	t – test	Sig
ประถมศึกษาปีที่ 1	ก่อนการทดลอง	44.41	6.070	67.22	.01
	หลังการทดลอง	97.43	5.477		
ประถมศึกษาปีที่ 2	ก่อนการทดลอง	47.66	9.978	116.03	.01
	หลังการทดลอง	104.92	12.807		
ประถมศึกษาปีที่ 3	ก่อนการทดลอง	44.35	9.731	76.50	.01
	หลังการทดลอง	99.49	10.731		
ประถมศึกษาปีที่ 4	ก่อนการทดลอง	43.56	6.518	70.76	.01
	หลังการทดลอง	94.46	4.505		
ประถมศึกษาปีที่ 5	ก่อนการทดลอง	55.29	4.877	52.50	.01
	หลังการทดลอง	106.38	9.604		
ประถมศึกษาปีที่ 6	ก่อนการทดลอง	54.56	4.447	52.27	.01
	หลังการทดลอง	100.09	10.422		
รวม	ก่อนการทดลอง	48.30	8.660	142.25	.01
	หลังการทดลอง	100.58	10.268		

จากตารางที่ 4 พบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 142.25$) ที่ระดับ .01 โดยนักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง ($\bar{X} = 100.58$ และ 48.30 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาในแต่ละระดับชั้น พบว่า นักเรียนแต่ละชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมหลังการใช้รูปแบบมากกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 52.27 - 116.03$)

3. การเปรียบเทียบพัฒนาการพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนระหว่าง ช่วงชั้น

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบพัฒนาการพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนระหว่างช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3) และช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6) จำแนกเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน ดังรายละเอียดในตารางที่ 5

**ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของพัฒนาการพฤติกรรมด้านคารวธรรมของนักเรียน
ระหว่างช่วงชั้นจำแนกเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน**

พฤติกรรม ประชาธิปไตย	ระดับช่วงชั้น	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	t – test	Sig
ด้านการเคารพ กฎระเบียบของสังคม	ช่วงชั้นที่ 1	6.17	2.465	2.14	.01
	ช่วงชั้นที่ 2	8.43	4.419		
ด้านการเคารพสิทธิ ของผู้อื่น	ช่วงชั้นที่ 1	5.91	3.591	4.82	.01
	ช่วงชั้นที่ 2	7.61	4.315		
ด้านการเคารพ ความคิดเห็นของผู้อื่น	ช่วงชั้นที่ 1	6.38	2.128	5.97	.01
	ช่วงชั้นที่ 2	9.14	3.207		
รวมทุกด้าน	ช่วงชั้นที่ 1	18.46	7.543	4.06	.01
	ช่วงชั้นที่ 2	25.18	16.061		

จากตารางที่ 5 พบว่า การพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีพฤติกรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4.058) ที่ระดับ .01 โดยคะแนนในช่วงชั้นที่ 2 สูงกว่าคะแนนในช่วงชั้นที่ 1 ($\bar{X} = 25.18$ และ 18.46 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม คะแนนหลังการใช้รูปแบบช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 2.835$) ที่ระดับ .01 โดยคะแนนช่วงชั้นที่ 2 มากกว่าช่วงชั้นที่ 1 ($\bar{X} = 8.43$ และ 6.17 ตามลำดับ) ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น คะแนนหลังการใช้รูปแบบช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.824$) ที่ระดับ .01 โดยคะแนนช่วงชั้นที่ 2 มากกว่าคะแนนช่วงชั้นที่ 1 ($\bar{X} = 7.61$ และ 5.91 ตามลำดับ) ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น คะแนนหลังการใช้รูปแบบช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 5.970$) ที่ระดับ .01 โดยคะแนนช่วงชั้นที่ 2 มากกว่าช่วงชั้นที่ 1 ($\bar{X} = 9.14$ และ 6.38 ตามลำดับ)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบ และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร ที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นรูปธรรม โดยพิจารณาจากผลที่ได้ใช้รูปแบบการพัฒนาประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนแล้ว และทดสอบความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนวัดวิเศษการ จำนวน 33 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนวัดวิเศษการ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 388 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ชนิด คือ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน จำนวน 10 ข้อ และแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ 1 ชุด จำนวน 30 ข้อ สร้างขึ้นเพื่อเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยผ่านกระบวนการทดลองใช้ (Try out) มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.92 ถึง 0.93 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้นำรูปแบบไปดำเนินการ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรผู้สนับสนุนการสอน ส่วนการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ผู้วิจัยได้นำแบบสังเกตไปดำเนินการทำความเข้าใจกับครูประจำชั้น และครูผู้สอนทุกคนเกี่ยวกับเครื่องมือและขั้นตอนการให้ระดับคะแนน เพื่อให้ได้เกณฑ์การสังเกตที่ตรงกันทั้งก่อนและหลังการใช้รูปแบบการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมใช้วิธีเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรม ทั้งก่อนและหลังรูปแบบใช้การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย โดยหาค่า t (t - test) ศึกษา ผลการใช้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โดยใช้วิธีคำนวณค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การหาค่าความถี่เป็นร้อยละ ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการพัฒนา

พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

1. การวิจัยได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนตามกรอบความคิดในการดำเนินการ ประกอบด้วย

1.1 การสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนเห็นความสำคัญ ความจำเป็นของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม โดยเฉพาะการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ในเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของคนอื่น

1.2 ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ตระหนักในความสำคัญ และเห็นคุณค่าของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม ก็จะมีจิตสำนึกที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มใจและปฏิบัติเป็นประจำ ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองประสานความร่วมมือกัน ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบแล้วเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่ตนรัก และนับถือ แล้วปรับพฤติกรรม เมื่อตระหนักในคุณค่าความสำคัญรวมทั้งการเห็นแบบอย่างที่ดี

1.3 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิต

1.4 สร้างความตระหนักให้แก่นักเรียนได้ประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจและเป็นประจำ

1.5 จัดกิจกรรมภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ที่เอื้ออำนวยต่อการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน

1.6 ให้การเสริมแรงด้วยการยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณ การให้รางวัลเป็นรายบุคคล เป็นห้องเรียน การเสริมแรงให้กับนักเรียนเป็นแรงจูงใจ ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

การเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมทำให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เต็มใจที่จะประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัดแบบกระบวนการกลุ่มและบูรณาการทุกวิชา และที่สำคัญคือ รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมที่ประกอบด้วย การสร้างความตระหนักให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มให้นักเรียนปฏิบัติจริง ทำให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมได้

2. ความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน บุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร หลังจากการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมแล้ว มีคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกต ทั้งโดยรวมทุกด้านและรายด้าน สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนระดับช่วงชั้นพบว่า นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 มีพัฒนาการของพฤติกรรมสูงกว่านักเรียนช่วงชั้นที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมที่ต้องการได้และนักเรียนที่อยู่ในวัยช่วงชั้นที่ 2 จะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ดีกว่านักเรียนในช่วงชั้นที่ 1

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร มีข้อค้นพบนำมาอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม มีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 สร้างความตระหนักให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม โดยการชี้ให้เห็นถึงปัญหาการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์อยู่ในขณะนี้ เป็นเพราะทุกคนยังมีพฤติกรรมอัตตาธิปไตย ขาดวินัยในตนเอง ไม่คำนึงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ ขาดความสำนึกในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ทำให้สังคมมีความวุ่นวายเดือดร้อน ในฐานะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ ความสามารถ รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงต้องเป็นแหล่งปลูกฝังให้นักเรียนมีพฤติกรรมและจิตใจที่ดีเพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้ โดยการร่วมมือกันระหว่างครูและผู้ปกครองช่วยกันพัฒนาให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านคุณธรรม คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา และความคิด การเคารพกฎระเบียบของสังคม และการเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมที่มีปัญหามาก โดยเฉพาะนักเรียนประถมศึกษา เรื่องคุณธรรมเป็นเรื่องสำคัญจำเป็นต้องรีบดำเนินการพัฒนาก่อนเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2545) ด้านมาตรฐานของผู้เรียน ข้อ 1, 2, 3, 7 และ 9 ในการพัฒนาการทำความเคารพทางกายและทางวาจาของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ ผู้วิจัยและครูสังเกตว่านักเรียนปฏิบัติได้ค่อนข้างดีแล้ว ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะพัฒนาด้านการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ เคารพกฎระเบียบของสังคม เคารพ

สิทธิของผู้อื่น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านนี้ จะทำให้นักเรียนรู้จักยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กฎระเบียบของห้องเรียนของโรงเรียน มีความเกรงใจให้เกียรติผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยเหตุผล พฤติกรรมที่กล่าวมานี้จะส่งผลให้สังคมในครอบครัว ในโรงเรียน สังคมของบ้านเมืองมีสันติภาพและสันติสุข อันจะนำไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์และเข้มแข็งต่อไป

1.2 ใช้ตัวแบบโดยผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนมีความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ผู้ปกครองและครูเป็นเหมือนพ่อแม่คนที่สองที่นักเรียนจะได้ใกล้ชิด ดังนั้นพฤติกรรมนั้น ๆ การเรียนรู้ของนักเรียนจากการเลียนแบบจากแม่แบบ ผู้วิจัยได้แนวคิดมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura 1977 : 22 – 29) ซึ่งเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนสังเกตและเลียนแบบ ทั้งแม่แบบที่เป็นจริง (Live Model) ได้แก่ ตัวผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง และแม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ และบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แม่แบบเหล่านี้จะเป็นสิ่งเร้า และเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมของประชาธิปไตยของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริศักดิ์ ไหมคำม (2543 : 75) ศศิธร บรรลือสินธุ์ (2530 : 46) ที่พบว่า การสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบสามารถทำให้นักเรียนเลียนแบบแล้วเกิดพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ได้ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏออกมาในรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้แม่แบบสามารถพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักเรียนให้สูงขึ้นกว่าเดิม การเลียนแบบเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการพัฒนาตนเอง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยเริ่มจาก ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง สร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นคุณค่า ความสำคัญ ด้วยการให้ความรู้ อบรม แนะนำ และเป็นแบบอย่างจากบุคคลที่ตนเคารพรัก การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นประชาธิปไตยทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทำให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมที่ต้องการของพ่อ แม่ ครู ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและอำนาจมากที่สุด ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน ดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมนักเรียนจะเป็นไปตามรูปแบบที่เราต้องการ ครูแบบประชาธิปไตยจะใช้วิธีการแนะแนวเป็นผู้ทำให้เด็กมีส่วนในการตั้งกฎ ข้อตกลงร่วมกัน ต้องยอมรับและเข้าใจว่าพฤติกรรมของตนเองมีผลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

1.3 การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน รวมทั้งบุคลิกลักษณะของครู ประจำชั้นและครูผู้สอน มีผลเอื้ออำนวยต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว พฤติกรรมของครูผู้สอนในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งทำให้นักเรียนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูและของตนเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครูส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ การเคารพซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบงานร่วมกัน เพื่อส่วนรวม มีความรัก ความอบอุ่น สามัคคี มีน้ำใจ จริตใจต่อกัน เสริมสร้างให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีอิสระในการคิดและพร้อมที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล เป็นได้ทั้งผู้รับ ผู้ให้ ผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยโรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดคุณธรรม 3 ประการ คือ ด้านคารวธรรม ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรม ด้วยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดความสำเร็จร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ธเนศ ขำเกิด (2532 : 40 - 41) สภาพแวดล้อมในโรงเรียนด้านกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่เป็นวัสดุ และอุปกรณ์ มีความร่มรื่นสดชื่น สะอาด ปลอดภัย มีความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การจัดบริการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านสภาพแวดล้อมทางการบริหารจัดการ ได้แก่ การดำเนินการใด ๆ ภายในโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จลงด้วยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคลทุกคน สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนมีประสบการณ์มากขึ้น

1.4 การสร้างความตระหนักให้นักเรียนมีจิตสำนึกประชาธิปไตยด้านคารวธรรม โดยผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนั้น ต้องเริ่มต้นที่ตัวนักเรียนเองจากสังคมในบ้าน พ่อแม่ต้องแนะนำ อบรมสั่งสอน แนวทางที่ทำให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม เช่น รักษากฎระเบียบในการปฏิบัติในบ้าน รู้จักสิทธิหน้าที่ของตน เคารพในสิทธิของผู้อื่น การเรียงลำดับก่อน - หลังรับบริการ เมื่อนักเรียนมาโรงเรียน ผู้บริหาร ครู ต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมากขึ้น ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ มีเหตุมีผล มีความรู้ความเข้าใจกฎระเบียบของสังคม เกิดจิตสำนึกและเห็นคุณค่าความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมเป็นสิ่งดีงาม ถูกต้อง เต็มใจที่จะประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งนับเป็นผลการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง

1.5 การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียนเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างลักษณะนิสัย ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มในทุกกิจกรรมกลุ่มประสบการณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ใช้มติส่วนมากเป็นข้อตกลง ปฏิบัติตามกฎหมายของกลุ่ม ของห้อง ของโรงเรียน รวมถึงการเคารพในสิทธิผู้อื่น เช่น กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมกีฬา เป็นต้น กิจกรรมส่งเสริม

ประชาธิปไตย เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวจะดำเนินการทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การดำเนินการกิจกรรมในรูปคณะกรรมการนักเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษากิจกรรม ใช้กระบวนการกลุ่มแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีการประชุมปรึกษาหารือ วางแผนร่วมกันในการทำงาน ดำเนินงานและประเมินผลร่วมกัน เพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมด้านคุณธรรมและประพฤติปฏิบัติสม่ำเสมอ เป็นประจำจนเป็นนิสัย ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน คือ นักเรียนได้รับความรู้ตรงเนื้อหาวิชา และเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามคุณลักษณะที่ต้องการทั้ง 3 ประการ คือ ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

1.6 การเสริมแรงโดยการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ให้รางวัลเป็นรายบุคคลและเป็นห้องเรียน ผลจากการวิจัยปรากฏว่า การเสริมแรงสามารถพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนไปในทิศทางเดียวกัน และประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและพยายามทำให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นด้วยความภาคภูมิใจ พร้อมทั้งแนะนำนักเรียนที่ยังไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนจะยั่งยืนตลอดไป จะต้องประกอบด้วยผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองให้การเสริมแรง ยกย่อง ชมเชย ประกาศเกียรติคุณและให้รางวัล รวมทั้งทุกคนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนได้อยู่ในบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยตลอดเวลา ทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติด้วยความเต็มใจ เป็นประจำจนเป็นนิสัยและต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ยกย่อง ให้เกียรติ ซึ่งตรงกับความคิดของ มาสโลว์ (Maslow อ้างใน Richard M. Ryckman 1985 - 395) ดังนั้นการเสริมแรงเป็นวิธีการทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ มีความสุข และปฏิบัติด้วยความเต็มใจและยั่งยืน นักเรียนที่พัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม จึงเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพของความเป็นคนไปพัฒนาประเทศชาติสืบไป

2. หลังจากการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมแล้ว นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมสูงกว่า คะแนนก่อนการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนพฤติกรรมรายด้าน คือ ด้านการเคารพกฎระเบียบของสังคม ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น หลังการทดลองของนักเรียนรวมทั้งชั้นมากกว่าก่อนการทดลอง และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมนักเรียน อันประกอบด้วย การสร้างจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักในคุณค่า และเห็นความสำคัญของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการ การปรับพฤติกรรมการเรียนรู้แบบตามพฤติกรรมของคนที่

ตนเคารพ ศรัทธา การสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน รวมทั้งการเสริมแรงจะส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมบัติ ธนลาภสกุลกิจ (2535 : 132) พบว่า การจัดกิจกรรมมีผลให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมตามลำดับ ผลการวิจัยของ กอบกุล ดิษฐแย้ม (2542) พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนแบบร่วมมือร่วมแรงร่วมใจพฤติกรรมประชาธิปไตยของ นักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลงานวิจัยของ ศิริศักดิ์ ไหมคามิ (2543) ได้เปรียบเทียบการใช้เทคนิคแม่แบบและการสอนแบบปกติเพื่อพัฒนา พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังการทดลอง นักเรียนที่ได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบ มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมสูงกว่าก่อนการ ทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลจากการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนเป็นรายด้านและรวมทุกด้าน ตามระดับช่วงชั้นหลังการใช้รูปแบบพบว่า คะแนนการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนแตกต่างกัน โดยนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 สามารถพัฒนาพฤติกรรมได้สูงกว่านักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นไปได้ว่า ในช่วงชั้นที่ 2 เป็นนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนนี้มานาน ได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านต่าง ๆ ดีขึ้น มีความคุ้นเคยและเคารพเชื่อฟังครู มีวุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาดี เข้าใจ กฎเกณฑ์ เคารพกติกาดีกว่านักเรียนในช่วงชั้นที่ 1 เมื่อได้รับการพัฒนาตามรูปแบบที่กำหนด จึง ทำให้การพัฒนาได้ผลดี และการพัฒนานักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 1 คงต้องให้กระบวนการอื่นเพิ่มขึ้น จะต้องมีการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด และให้ความสนใจกับช่วงชั้นนี้มากขึ้นกว่าเดิม

จากการวิจัยซึ่งสรุปว่า หลังการใช้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้าน คุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดวิเศษการ สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่า การใช้ รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมนักเรียนที่โรงเรียนได้ดำเนินการนั้น ส่งผล ต่อการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในด้านการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง จากประสบการณ์ตรง นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนประสิทธิภาพของรูปแบบสามารถนำไปประยุกต์ กับการสร้างรูปแบบพฤติกรรมด้านอื่นได้ ผู้ที่สนใจจะนำไปใช้ประโยชน์ให้ยึดแนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนและชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหลัก ส่วนการสร้างความตระหนัก การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อม กิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ใช้การบูรณาการ สามารถยืดหยุ่นได้ สิ่งสำคัญควรจัดกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ

เห็นคุณค่าและความสำคัญของการได้ร่วมกิจกรรม ได้ปฏิบัติจริงใช้กระบวนการกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ เพื่อมุ่งพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารนำรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมดังกล่าวไปใช้อย่างต่อเนื่องกับนักเรียนทุกคนในโรงเรียน

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระวิชา ครูต้องสอดแทรกพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ไม่ควรให้ครูฝ่ายปกครองหรือครูคนหนึ่งคนใดรับผิดชอบฝ่ายเดียว

1.3 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการเสริมแรงให้ครูที่เป็นแม่แบบที่ปฏิบัติดีที่สุด เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ครู และจะเกิดการพัฒนาอย่างถาวร

1.4 โรงเรียนควรประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน เพื่อช่วยกันปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในทุกด้าน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นำรูปแบบนี้ไปวิจัยกับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาคือ อนุบาล 1 และอนุบาล 2 บ้าง เพื่อเปรียบเทียบผลและพฤติกรรมของนักเรียน

2.2 การทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุสุมาวดี พะวินรัมย์. การศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- กอบกุล ดิษฐแย้ม. การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน
มัธยมศึกษาโดยเทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : กองการวิจัยทาง
การศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2540 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2542.
- _____. รายงานผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2542. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.
- ครูลำดวน (นามแฝง). "การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย" มติชน. (20 มีนาคม 2538) : 9.
- ชนิดา จันเรียง. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
โรงเรียนประถมสาธิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2545.
- ทัศนีย์ วิเศษแก้ว. การพัฒนาประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จังหวัด
มุกดาหาร : กรณีศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2533.
- ทศนา แคมมณี. ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- นิรมล สุวรรณปิณฑะ. รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของ
นักเรียนโรงเรียนปลวกจิต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2545.
- บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น. 2535.
- บุญมี เด็ดอนันต์กุล. ผลการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อการเปลี่ยนเจตคติต่อ
ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2538.
- ประสิทธิ์ ทองอุ่น และคณะ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพฯ : เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น,
2542.

พรณี ช.เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.

พรชัย หนูแก้ว. การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย
ของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2541.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :

ราชบัณฑิตยสถาน, 2543.

ลาวัณย์ รักไทยดี. การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในนักเรียนของครูโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของตนเอง. รวมบทคัดย่อ
วิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2529.

ลิขิต อีรเวดิน . การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย. มติชนรายวัน (10 กุมภาพันธ์ 2539) : 6.

วัชร รัตนวัน. การประเมินโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538.

วัชร ฐวธรรม. "จิตวิทยามนุษย์นิยมกับการพัฒนาวินัยและประชาธิปไตย," ใน เอกสารคำบรรยาย
เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและ
ความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.

วาสนา รอดเชียง. ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดทรงธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการ
ศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.

วาสนา แสงคำ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิภาพ
ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอน
แบบบูรณาการ (ลาร์ติซาเบล). วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542.

วิจัยการศึกษา, กอง. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความ
รับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2542.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : อรุณ
การพิมพ์, 2538.

_____. คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2534.

- วิสุทธิ โพธิ์แท่น. ประชาธิปไตย : แนวคิดและตัวแบบประชาธิปไตยในอุดมคติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- วีระ ประเสริฐศิลป์. "ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ" ใน เอกสารสาระการเรียนรู้ เล่ม 1 ชุดวิชา ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2546.
- ศิริพร กิจเกื้อกูล. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษา ผู้ใหญ่วิธีเรียนแบบชั้นเดียวระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2538.
- ศิริศักดิ์ ไหมคำม. ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านการยอมรับของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- สมัย บัวพัฒนา. การศึกษาพฤติกรรมการสอนเพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน มัธยมศึกษาของครู สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- สามัญศึกษา, กรม. แนวทางการนิเทศ : การสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2536.
- ลาโรช บัวศรี. ความหมายของประชาธิปไตยในแง่การศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2520.
- สุขุม นวลสกุล และคณะ. การเมืองและการปกครอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- สุรพล จิตต์อำไพ. รูปแบบของกิจกรรมโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมที่เด่น รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2526. บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2527.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สมชัย วุฑฒิปรีชา. แนวทางการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531.

สมนึก มั่งน้อย. การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.

สมบัติ ธนลากสกุลกิจ. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา
ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2535.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. "แนวความคิดในการพัฒนาวินัยและอุดมการณ์ประชาธิปไตยในเยาวชน
คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้น
ความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย," เอกสารสำคัญที่ 1 โครงการส่งเสริมและ
พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2539.

อมร รักษาสัตย์. ประชาธิปไตย อุดมการณ์หลักการและแบบอย่างการปกครองหลาย
ประเทศ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

_____. ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อ
ประชาชน, 2543.

Bandura, Albert. *Social Learning Theory*. New Jersey : Prentice-Hall, 1977.

Bandura, Albert, Jean Easth Grusec and Frances L. Menlove. "Observational Learning as
A Function of symbaligation and Incentive Set," *Children Development*.. 9, 57
(September 1976) : 497 – 506.

Blackman, Carth J. and Adalph Silberman. *Modification of Child and Adolescent
Behavior*. Belmont : Wadsworth Publishing Company, 1975.

Cole, Richard Louis. "Citizen Participation, Democratic Theory and the Urban Policy
Process," *Dissertation Abstracts Indernational*. 34, 9 (September 1974) : 6061 –A.

Dewey, John. *Democracy and Education*. New York : The Mcmillan Co., 1976.

Friedman, Robert S. "Participation in Democracy : A Theory of Democracy and
Decmocrative Socialization," *Dissertation Abstracts International*. 34, 1
(November 1973) : 4117 - A.

Crow Lesten D. and Crow Alice . *Child Development and Adjustment*. New York :
The Mcmillan Company, 1962.

- Midiarsky, E. , James H. Bryan and Philip Brickman. "Aversive Approval : Interaction Effect of Modelling and Runforcement on Altruistic Behavior," **Child Development**. 44, 6 (June 1976) : 321 – 328.
- Negangard, Andrea Sue. "The Effects of Cooperative Learning Versus Lecture Discussion on student attitude and Achievement in a Mathematic Methods course Preservice Elementary School Teachers," **Dissertation abstracts International**. 53 (1992) : 470.
- Rolard Pennock J . **Democratic Political Theory**. New York : Princeton University Press, 1979.
- Platner, Marguerite and Joyce Brady. "The Effects of Democrative Classroom on the Behavior of 9 - 11 Year-old Children," **Dissertation Abstracts International**. 40, 6 (June 1977) : 7051 - A.
- Ringwall, Douglas Dinon. "Planning and Participation in democracy Theory Verus Practice," **Dissertation abstracts International**. 39, 9 (September 1976) : 6286 – A.
- Sanstead, Wayne Godfrey. A Study of the Political Attitudes of North Dakota High School Seniors. **Dissertation abstracts International**. 36 (February 1975) : 814 – A.
- Skinner, Charles E. **Educational Psychology**. 4 th ed. New York : Prentice – Hall, 1984.
- White, Cotte Jerome. "A Student of Democratic Sociopolitical Values Among High School Students in an Urban Setting," **Dissertation Abstracts International**. 40, 10 (October 1977) : 7036 - A.

ภาคผนวก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. นายปุ่น	แดงทับ	ศึกษานิเทศก์ 8 สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. นายเลิศศิลป์	รัตนมุลิก	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม
3. นางมัลลิกา	ถาวรกิจ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยางสุทธาราม

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. นายปุ่น	แดงทับ	ศึกษานิเทศก์ 8 สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. นายเลิศศิลป์	รัตนมุลิก	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม
3. นางมัลลิกา	ถาวรกิจ	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยางสุทธาราม

ที่ ศร 138/2545

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

7 มิถุนายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นายเลิศศิลป์ รัตนมุลิก ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน

ด้วย นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวิเศษการ สังกัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวิเศษการ" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระ ประเสริฐศิลป์
2. ดร.ทิวัตต์ มณีโชติ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระ ประเสริฐศิลป์)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรฯ

คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-0841 ต่อ 508 , 0-2472-5712

โทรสาร 0-2472-5712

ที่ ครุ 139/2545

สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงนิตโย
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

7 มิถุนายน 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นางมัลลิกา ภาวรกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดยางสุทธาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตประจำวันโดยด้านคุณธรรมของนักเรียน

ด้วย นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวิเศษการ สังกัดกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันกำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนโรงเรียนวิเศษการ" ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) ของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยมีคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วระ ประเสริฐศิลป์
2. ดร.พิวัตร มณีโชติ

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรฯ ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถที่จะให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัยของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยดังกล่าว ขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วระ ประเสริฐศิลป์)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรฯ

คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2890-0841 ต่อ 508 , 0-2472-5712

โทรสาร 0-2472-5712

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ โรงเรียนวัดวิเศษการ สำนักงานเขตบางกอกน้อย โทร 0-2412-3193

ที่ กท 9016.02/พิเศษ

วันที่ 5 มิถุนายน 2545

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดุสิตาราม

ด้วยข้าพเจ้า นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวิเศษการ นักศึกษาปริญญาโท โปรแกรมวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน" ผลงานวิจัยในครั้งนี้จะนำไปเพื่อการบริหารและพัฒนาด้านกิจการนักเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วเห็นว่า โรงเรียนวัดดุสิตาราม เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางกอกน้อย และท่านผู้อำนวยการวรรณวิมล จริตธรรม มีความรู้ความสามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือทดลองของข้าพเจ้า โดยขอให้แบบสังเกตทดลองกับนักเรียนทุกระดับชั้น จำนวน 30 คน เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรมของนักเรียน 3 ด้าน คือ เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน เคารพในสิทธิของผู้อื่น และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาดำเนินการให้กับข้าพเจ้าด้วย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวิเศษการ

แบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดวิเศษการ

ชื่อผู้สังเกต ชื่อผู้ถูกสังเกต

ชั้นประถมศึกษาปีที่..... สังเกตครั้งที่..... วันที่ เดือน พ.ศ.....

คำอธิบาย ให้ผู้สังเกตกาเครื่องหมาย ✓ ในช่องพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติตามความเป็นจริง

ปฏิบัติเป็นประจำ	80 – 100 %	4 คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	60 – 79 %	3 คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	40 – 59 %	2 คะแนน
ปฏิบัติน้อยที่สุด	น้อยกว่า 40 %	1 คะแนน

พฤติกรรมที่นักเรียนกระทำ	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	น้อยครั้ง	หมายเหตุ
	4	3	2	1	
ด้านเคารพกฎระเบียบของสังคม					
1. แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน					
2. ไม่เล่น และไม่คุยส่งเสียงดังในขณะที่ทำกิจกรรมหน้าเสาธง อยู่ในห้องเรียน ห้องประชุม หรือขณะรับประทานอาหาร					
3. เดินเป็นแถวทุกครั้ง ขณะไป และกลับจากการเรียนที่ห้องพิเศษ หรือปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียน					
4. ตรงต่อเวลาในการเข้าเรียน การปฏิบัติกิจกรรมของโรงเรียน และช่วงเวลาที่มีการนัดหมาย					
5. ไม่เล่น ไม่ส่งเสียงดัง ขณะเข้าไปใช้บริการในห้องสมุด					
6. อ่านค้นคว้าหนังสือในห้องสมุดแล้วเก็บเข้าที่เดิม หรือนำไปวางในที่ที่กำหนดไว้					

พฤติกรรมที่นักเรียนกระทำ	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	น้อยครั้ง	หมายเหตุ
	4	3	2	1	
7. รับประทานอาหาร และเครื่องดื่มในโรงอาหารหรือสถานที่ที่จัดให้					
8. ช่วยรักษาความสะอาดทั้งในห้องเรียน,บริเวณโรงเรียน และทิ้งขยะลงในถังขยะ และนำถังขยะในห้องเรียนไปแยกขยะ					
9. เมื่อเข้ามาในบริเวณโรงเรียนแล้วไม่ออกนอกบริเวณโรงเรียนก่อนได้รับอนุญาต					
10. เดินเป็นแถวกลับบ้านโดยไม่แวะซื้ออาหารหรือสิ่งของก่อนถึงบ้าน					
ด้านเคารพสิทธิของผู้อื่น					
11. ไม่หยิบสิ่งของของผู้อื่นไปใช้ หรือนำไปเป็นของตนเองโดยไม่ได้รับอนุญาต					
12. ไม่นำทรัพย์สินของโรงเรียนมาเป็นของตนเอง					
13. ไม่กลั่นแกล้ง ไม่รังแกหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่นให้อับอายหรือได้รับบาดเจ็บ					
14. ไม่กระทำให้ทรัพย์สินสถานที่ของผู้อื่นและของส่วนรวมเสียหาย					
15. ไม่เล่นกีดขวางทางเดิน บริเวณบันได และระเบียบอาคารเรียน					
16. เข้าแถวรับ - ส่งงาน หรือรับบริการต่าง ๆ ตามลำดับก่อน - หลัง					
17. ไม่พูดคุยเสียงดังหรือลุกเดินรบกวนสมาธิ ขณะที่ผู้อื่นกำลังเรียนหรือปฏิบัติงาน					
18. ไม่ใช้วาจาล้อเลียน หรือก้าวร้าวผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายหรืออับอาย					

พฤติกรรมที่นักเรียนกระทำ	เป็นประจำ	บ่อยครั้ง	เป็นบางครั้ง	น้อยครั้ง	หมายเหตุ
	4	3	2	1	
19. การเข้าหรือออกนอกสถานที่ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน					
20. ชื่นชม ยกย่อง ให้เกียรติผู้ที่ทำความดีด้วยใจจริง					
ด้านเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น					
21. วิพากษ์วิจารณ์ความคิดเห็นของผู้อื่นโดยใช้เหตุผล					
22. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น					
23. ให้ความสนใจในการรับฟังขณะที่ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น					
24. ยกมือขออนุญาตประธานหรือผู้ที่กำลังพูดทุกครั้งก่อนที่จะซักถามหรือแสดงความคิดเห็น					
25. ยอมรับฟังเมื่อมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนเอง					
26. ยอมรับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากความคิดเห็นของตน					
27. มีส่วนร่วมในการลงมติโดยพิจารณาด้วยเหตุผล					
28. ยอมรับ และปฏิบัติตามมติกลุ่มด้วยความเต็มใจ					
29. ไม่แอบอ้างความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง					
30. เคารพและเชื่อว่าความคิดเห็นของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน					

แบบสอบถาม
ความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา
พฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียน
โรงเรียนวัดวิเศษการ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามส่วนนี้ เป็นการสำรวจความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการใช้รูปแบบ (วิธีการ, กระบวนการ) ในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรม (การเคารพกฎเกณฑ์ เคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น) ของนักเรียน โปรดพิจารณาว่าท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อรูปแบบที่นำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
		มากที่สุด	มาก	น้อย	ไม่เห็นด้วย
1	การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนต้องสร้างความตระหนักและจิตสำนึกแก่ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองก่อน				
2	การเห็นคุณค่าและความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยทำให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเต็มใจที่จะประพฤติเป็นแบบอย่าง				
3	การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย มีส่วนทำให้นักเรียนประพฤติและปฏิบัติตาม				
4	บรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคุณธรรมของนักเรียนได้				

ข้อ	รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรม ประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
		มากที่สุด	มาก	น้อย	ไม่เห็นด้วย
5	การสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพฤติกรรมประชาธิปไตยสามารถช่วยพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนได้				
6	การจัดกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนสามารถส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย				
7	การสร้างแรงเสริมด้วยการยกย่อง ชมเชยให้รางวัล ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง				
8	การพัฒนาพฤติกรรมในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียน				
9	กิจกรรมที่จัดเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ควรจัดแบบกระบวนการกลุ่มและบูรณาการในทุกวิชา				
10	รูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านคารวธรรม โดยการสร้างความตระหนักให้กับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองประพฤติตนเป็นแบบอย่างการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมในห้องเรียน นอกห้องเรียน การเสริมแรง ด้วยการยกย่อง ชมเชยทำให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น				

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวธีรวรรณ ภูพิพัฒน์
วันเกิด	27 พฤศจิกายน 2486
สถานที่เกิด	320 ตำบลบางอ้อ อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี (ปัจจุบัน แขวงบางอ้อ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร)
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับ 8
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดวิเศษการ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2496 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
	พ.ศ. 2503 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร
	พ.ศ. 2505 จบ ป.กศ. วิทยาลัยครูสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร
	พ.ศ. 2508 สอบด้วยตนเองได้วิชาชุดक्रमัธยม (พ.ม.)
	พ.ศ. 2514 จบปริญญาตรี (กศ.บ.) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร
ประวัติการทำงาน	1 มิถุนายน 2505 โรงเรียนบางแค(เนืองสังวาลย์) เขตบางแค กทม.
	19 ธันวาคม 2519 โรงเรียนวัดรวก เขตบางพลัด กทม.
	1 ตุลาคม 2536 ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ระดับ 6 โรงเรียนวัดอินทราวาส เขตตลิ่งชัน กทม.
	8 กันยายน 2538 ผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับ 7 โรงเรียนวัดศาลาแดง เขตบางแค กทม.
	7 พฤษภาคม 2542 ผู้ช่วยผู้อำนวยการระดับ 7 โรงเรียนวัดพรหมสุวรรณ สามัคคี เขตบางแค กทม.
	1 ตุลาคม 2542 อาจารย์ใหญ่ระดับ 7 โรงเรียนคลองมหาสวัสดิ์ เขตทวีวัฒนา กทม.
	15 ตุลาคม 2544 ผู้อำนวยการระดับ 8 โรงเรียนวัดวิเศษการ เขตบางกอกน้อย กทม.